

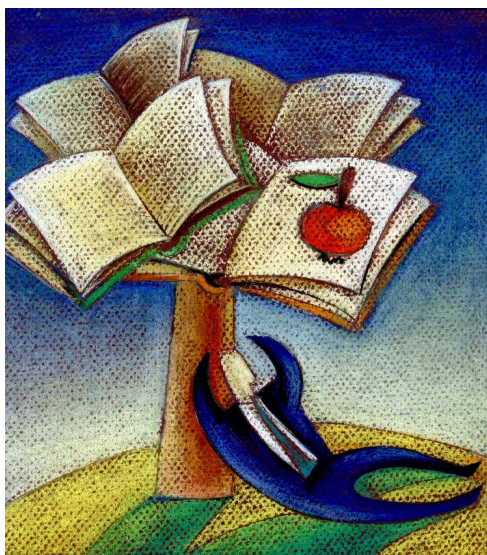
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

В. Ю. Світлична, О. П. Романькова

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ
ТА ВИКОНАННЯ РГЗ**

З КУРСУ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

**(для студентів 3 курсу денної і заочної форм навчання
напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»
професійного спрямування «Менеджмент організацій»,
спеціалізація «Менеджмент готельно-курортного туристського сервісу»,
«Менеджмент організацій міського господарства»)**

**Харків
ХНАМГ
2012**

Світлична, В. Ю. Методичні вказівки для самостійного вивчення та виконання РГЗ з курсу «Бухгалтерський облік» (для студентів 3 курсу денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» професійного спрямування «Менеджмент організацій», спеціалізація «Менеджмент готельно-курортного туристського сервісу», «Менеджмент організацій міського господарства») / В. Ю. Світлична, О. П. Романькова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 67 с.

Методичні вказівки побудовані за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Автори: В. Ю. Світлична,
О. П. Романькова

Рецензент: Т. В. Момот

Рекомендовано кафедрою обліку і аудиту,
протокол №1 від «29» серпня 2011р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Програма курсу «Бухгалтерський облік»	5
Рекомендації до самостійного вивчення тем	
Тема 1. Сутність бухгалтерського обліку, його принципи й об'єкти. Фінансовий, управлінський і податковий облік. Інформаційне забезпечення бухгалтерського обліку	7
Тема 2. Бухгалтерський баланс	10
Тема 3. Облік грошових коштів, розрахункових та кредитних операцій. Облік розрахунків з постачальниками та покупцями. Облік валютних операцій	11
Тема 4. Облік необоротних активів	14
Тема 5. Облік статутного капіталу	21
Тема 6. Облік виробничих запасів. Облік та звітність матеріально відповідальних осіб. Облік готової продукції та її реалізації. Облік запасів, готової продукції та товарів у місцях зберігання	23
Тема 7. Облік оплати праці та розрахунків з персоналом. Облік витрат на оплату праці	28
Тема 8. Розрахунки з бюджетом по податках та обов'язкових платежах. Облік розрахунків із бюджетом. Організація обліку та звітності, розрахунків із бюджетом із податку на додану вартість, із податку на прибуток, із прибуткового податку, з інших податків і платежів	29
Тема 9. Облік витрат підприємства. Облік позавиробничих витрат ..	31
Тема 10. Ціноутворення та калькуляція. Калькулювання витрат. Собівартість продукції та її складові. Облік витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції ...	34
Тема 11. Облік фінансових результатів по центрах відповідальності ..	35
Організаційні питання й пояснення до виконання розрахунково- графічного завдання (РГЗ)	37
Вимоги до оформлення розрахунково-графічного завдання (РГЗ).....	42
Список джерел	43
Додаток 1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	48
Додаток 2. Форма №1 «Баланс»	63
Додаток 3. Зразок оформлення титульного аркушу до РГЗ	67

ВСТУП

Забезпечення стійкого та якісного розвитку економіки України потребує задіяння ефективних важелів управління даним процесом. Відомо, що управління передбачає застосування планування, прогнозування, організації, регулювання, стимулювання, обліку, контролю, аналізу тощо. Таким чином, з одного боку бухгалтерський облік є складовою частиною даного процесу, а з іншого, – інші складові залежать від інформаційних можливостей обліку. Отже, облік виступає передумовою інших управлінських функцій, і без його залучення неможливо забезпечити економічне зростання.

Значна доля економічної інформації про фінансово-економічну діяльність підприємств формується саме в таких підсистемах управління, як бухгалтерський облік, контроль та економічний аналіз. Облік забезпечує управлінські рішення інформацією, яка допомагає прийняти рішення та дає аналітичну орієнтацію щодо можливих чинників і наслідків альтернатив, що розглядаються.

За своєю суттю, бухгалтерський облік – це система безперервного, суцільного, документально обґрунтованого й взаємозалежного відображення господарських засобів, їх джерел, господарських процесів і результатів діяльності в грошовому виразі для забезпечення інформації, необхідної для управління й контролю.

Вивчення курсу «Бухгалтерський облік» спрямоване на оволодіння навичками оцінки економічних процесів, які відбуваються в суспільстві, вивчення суті та методичних засад бухгалтерського обліку підприємств різних форм власності та видів діяльності.

Дисципліна «Бухгалтерський облік» за освітньо-професійною програмою має статус нормативної.

ПРОГРАМА КУРСУ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

Дисципліна «Бухгалтерський облік» – одна із спеціальних базових дисциплін підготовки бакалаврів ВНЗ України.

Мета вивчення дисципліни полягає у: освоєнні студентами основ бухгалтерського обліку діяльності підприємств різних форм власності та видів діяльності; набуття практичних навичок документального оформлення господарських операцій, ведення облікових реєстрів, складання фінансової звітності.

Дисципліна «Бухгалтерський облік» за своїм змістом представлена наступними змістовими модулями:

Змістовий модуль 1. Організаційні засади, сутність і значення бухгалтерського обліку

1. Сутність бухгалтерського обліку, його принципи й об'єкти. Фінансовий, управлінський і податковий облік. Інформаційне забезпечення бухгалтерського обліку.

2. Бухгалтерський баланс.

Змістовий модуль 2. Фінансовий облік

1. Облік грошових коштів, розрахункових та кредитних операцій. Облік розрахунків з постачальниками та покупцями. Облік валютних операцій.

2. Облік необоротних активів.

3. Облік статутного капіталу.

4. Облік виробничих запасів. Облік та звітність матеріально відповідальних осіб. Облік готової продукції та її реалізації. Облік запасів, готової продукції та товарів у місцях зберігання.

5. Облік оплати праці та розрахунків з персоналом. Облік витрат на оплату праці.

6. Розрахунки з бюджетом по податках та обов'язкових платежах. Облік розрахунків із бюджетом. Організація обліку та звітності, розрахунків із бюджетом із податку на додану вартість, із податку на прибуток, із прибуткового податку, з інших податків і платежів.

7. Облік витрат підприємства. Облік позавиробничих витрат.

Змістовий модуль 3. Управлінський облік

1. Ціноутворення та калькуляція. Калькулювання витрат. Собівартість продукції та її складові. Облік витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції.

2. Облік фінансових результатів по центрах відповідальності.

Для опанування матеріалу дисципліни «Бухгалтерський облік» окрім лекційних та практичних занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі.

Під час самостійної роботи використовується навчальна, спеціальна література, а також конспект лекцій. Формами самостійної роботи виступають: вивчення додаткової літератури, підготовка до практичних занять, виконання

індивідуальних завдань у вигляді розв'язування задач, підготовка рефератів та підготовка до тестового і підсумкового контролю.

В процесі самостійної роботи перед студентом стоїть завдання за вивчити матеріал, передбачений програмою курсу з відповідної теми (базуючись на інформації рекомендованих літературних джерел), а також виконати навчальні завдання.

Таким чином, самостійна робота студента з вивчення курсу «Бухгалтерський облік» спрямована на:

- по-перше, забезпечення розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань теоретичних та практичних аспектів ведення бухгалтерського обліку підприємствами України;
- по-друге, набуття вмінь застосувати теоретичні знання при вирішенні конкретних завдань із практики відображення різних об'єктів обліку;
- по-третє, вироблення аналітичного мислення щодо розв'язання практичних проблем у сфері порядку обліку господарських процесів підприємств;
- по-четверте, набуття навичок формування ґрунтовних висновків та пропозицій в процесі вирішення поставлених завдань.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕМ

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЙОГО ПРИНЦИПИ Й ОБ'ЄКТИ. ФІНАНСОВИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ І ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- сутність, необхідність і роль бухгалтерського обліку;
- сутність основних завдань ведення бухгалтерського обліку;
- зміст поняття «оперативний облік», «статистичний облік» і «бухгалтерський облік» як складових елементів господарського обліку підприємств;
- порядок організації фінансового, управлінського і податкового обліку;
- перелік нормативно-законодавчих актів, що регламентують ведення бухгалтерського обліку підприємства України;
- визначення термінів «предмет бухгалтерського обліку», «метод бухгалтерського обліку» та «об'єкти бухгалтерського обліку»;
- сутність первинних документів, облікових регістрів та форм фінансової звітності в якості інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку.

Ключові терміни:

Бухгалтерський облік; оперативний облік, статистичний облік, господарський облік, фінансовий, управлінський і податковий облік, нормативно-законодавчі акти, предмет бухгалтерського обліку, метод бухгалтерського обліку, об'єкти бухгалтерського обліку, первинні документи, облікові регістри, форми фінансової звітності.

Короткий виклад теоретичної частини

Управління будь-яким підприємством вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характері й обсязі, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, їх використанні й про фінансові результати діяльності. Основним джерелом такої інформації виступають дані поточного бухгалтерського обліку, які систематизуються у звітність.

За своїм змістом бухгалтерський облік тісно пов'язаний із плануванням, економічним аналізом, аудитом, ревізією, правом.

Бухгалтерський облік – одна зі складових системи обліку на підприємстві, являє собою процес формування інформації, яка узагальнюється у формах фінансової звітності. *Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який веде підприємство.*

Особливостями бухгалтерського обліку виступають: безперервний і суцільний характер; обов'язкове документальне підтвердження кожного господарського факту; узагальнення в грошовому виразі; використання специфічних приймів – рахунки, подвійний запис.

Правові основи регулювання, організації й ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності в Україні визначені Законом України від 16.07.99р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві залежить від ряду факторів (форми власності, організаційно-правової форми підприємства,

обсягів його діяльності, чисельності персоналу тощо) і перебуває в компетенції його власника або уповноваженого органа. Останнє означає, що власник або уповноважений орган, керуючий підприємством, відповідає за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» підприємство може самостійно вибрати одну із чотирьох *форм організації бухгалтерського обліку*:

1-я форма: введення в штат підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

2-я форма: використання послуг фахівця з бухгалтерського обліку (zareєстрованого як підприємець без створення юрособи);

3-я форма: ведення бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією (власти-во державним підприємствам або об'єднанням підприємств) або аудиторською фірмою;

4-я форма: самостійне ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності безпосередньо керівником або власником підприємства (поширене на невеликих приватних підприємствах). Дану форму заборонено використовувати на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднитися (ВАТ, банки, довірчі товариства, інвестиційні компанії).

Предметом бухгалтерського обліку є стан господарських засобів підприємства, джерела їх формування, господарські процеси й господарські операції, з метою формування інформації для різних груп користувачів.

Об'єктом бухгалтерського обліку виступають господарські засоби, які групуються за двома ознаками: за складом та розміщенням (відображаються в активі) та за джерелами формування та цільовим розміщенням (відображаються в пасиві). *За першою ознакою* об'єкти бухгалтерського обліку представлені: необоротними активами, оборотними активами, витратами майбутніх періодів та групами вибуття. *За другою ознакою* – власним капіталом, забезпеченням майбутніх витрат и платежів, довгостроковими та поточними зобов'язаннями, доходами майбутніх періодів.

Прийнято також виділяти й такий окремий об'єкт обліку як вид діяльності. Розрізняють звичайну, надзвичайну, операційну, основну, фінансову та іншу діяльність. Сукупність способів і прийомів, за допомогою яких господарська діяльність відображається в обліку, називається **методом бухгалтерського обліку**. Прийнято виділяти наступні елементи методу бухгалтерського обліку: документація, інвентаризація; баланс і звітність; система рахунків, подвійний запис; оцінка, калькулювання.

Для оперативного керівництва господарською діяльністю, для контролю над змінами майна й джерел його утворення, в обліку застосовується *система рахунків*. **Рахунок** – це спосіб групування й поточного обліку наявності й руху однорідних господарських коштів, джерел їх формування та господарських процесів. Усі рахунки бухгалтерського обліку діляться на активні й пасивні. Активні рахунки призначені для обліку наявності й змін господарських засобів. Пасивні – для обліку наявності й змін джерел засобів.

У системі рахунків господарські операції *відображаються способом подвійного запису*, згідно з яким суму господарської операції записують у певному порядку двічі: за дебетом одного рахунку та кредитом – іншого. Крім того, перш ніж

відобразити господарську операцію на відповідних рахунках подвійним записом, складають **бухгалтерське проведення**, під яким розуміють значення рахунку, який дебетується, і рахунку, який кредитується, а також суму даної операції.

З метою узагальнення результатів господарської діяльності бухгалтерські рахунки систематизуються й групуються в План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань, господарських операцій підприємств і організацій (див. Додаток 1).

Як елемент методу бухгалтерського обліку **оцінка** – представляє собою відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику. Для правильної оцінки господарських коштів важливе значення має калькулювання. **Калькулювання** являє собою підрахунок витрат, що доводяться на одиницю продукції, що виготовляється (робіт, послуг), з метою визначення фактичної собівартості виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг).

Документація (як елемент методу бухгалтерського обліку) являє собою спосіб суцільного й безперервного відображення господарських операцій за допомогою бухгалтерських документів. **Облікові реєстри** – це спеціальні форми документів у вигляді відомостей, ордерів, книг, журналів, призначені для систематизації, групування й накопичення даних первинних документів. Записи господарських операцій у реєстрах називаються **обліковою реєстрацією**.

Способом бухгалтерського обліку, за допомогою якого можна виявити, усунути розбіжності й врахувати те, чого не можна взяти на облік під час щоденної документації господарських процесів і явищ, є **інвентаризація** (від лат. *inventarium* – опис) – спосіб бухгалтерського обліку, що забезпечує відповідність облікових даних їх фактичній наявності. Однією з важливих умов раціональної організації обліку є застосування найбільш ефективної форми бухгалтерського обліку, його технічної оснащеності. В Україні підприємства (установи, організації) застосовують наступні форми обліку: меморіально-ордерна; журнально-ордерна; скорочена; комп'ютерна (автоматизована).

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. В чому полягає сутність, актуальність та роль бухгалтерського обліку. Перелічити завдання ведення бухгалтерського обліку.
2. Навести визначення господарської операції. Окреслити зміст оперативного, статистичного та бухгалтерського обліку як складових елементів господарського обліку підприємств.
3. Обґрунтувати сутність специфічних рис бухгалтерського обліку. Навести визначення «фінансовий облік», «управлінський облік» та «податковий облік».
4. Обґрунтувати правові основи регулювання, організації й ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності в Україні. Перелічити фактори, що впливають на організацію бухгалтерського обліку на підприємстві.
5. Визначити, що є предметом та об'єктом бухгалтерського обліку. Перелічити принципи бухгалтерського обліку.
6. Навести групи класифікації господарських засобів підприємства. Надати характеристику поділу господарських засобів за складом і розміщенням.
7. Охарактеризувати порядок групування джерел формування господарських засобів.
8. Розкрити сутність елементів методу бухгалтерського обліку, пояснити їх взаємозв'язок.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: 1; 3; 5-6; 8; 14; 26-28; 33-34; 43; 46; 49. *Додаткові:* 1; 2-3; 6; 10-11; 13; 17; 20.

ТЕМА 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- економічний зміст та призначення бухгалтерського балансу;
- перелік нормативних актів, що регламентують порядок складання та ведення бухгалтерського балансу;
- основні принципи будови балансу, умови рівності двох його сторін;
- зміст термінів: «стаття», «розділ», «актив», «пасив»;
- термінологічне наповнення категорій: «необоротні активи»; «оборотні активи»; «витрати майбутніх періодів»; «групи вибуття»; «власний капітал»; «довгострокові та короткострокові зобов'язання»; «доходи майбутніх періодів»;
- в чому полягає зміст та принципова відмінність чотирьох типів господарських операцій за ступенем їх впливу на статті балансу.

Ключові терміни:

Бухгалтерський баланс; розділ; статті; актив; пасив; необоротні активи; оборотні активи; витрати майбутніх періодів; групи вибуття; власний капітал; довгострокові та короткострокові зобов'язання; доходи майбутніх періодів.

Короткий виклад теоретичної частини

Баланс підприємства (форма №1) – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання й власний капітал у грошовому виразі.

Інформаційні можливості Балансу – надає можливість визначити склад і структуру майна підприємства, ліквідність та оборотність оборотних коштів, наявність власного та позиченого капіталу, зміну дебіторської та кредиторської заборгованості та ін.

Для окремого відображення господарських засобів і джерел їх формування баланс будується у вигляді *двосторонньої таблиці*, ліва частина якої носить назву *актив*, а права – *пасив*. У балансі загальні підсумки активу й пасиву (*валюта*) завжди рівні між собою. Це обов'язкова умова його складання. Форма балансу складається із чотирьох розділів активу й п'яти розділів пасиву.

У процесі діяльності підприємства засоби й джерела їх формування постійно збільшуються або зменшуються, внаслідок чого міняються й окремі статті балансу. Взагалі, прийнято виділяти *чотири типи господарських операцій*, виходячи зі ступеня їх впливу на зміну активу й пасиву балансу:

- 1-ий тип – зміна статей активу балансу. Загальний підсумок балансу при цьому не змінюється;
- 2-ий тип – зміна статей пасиву балансу. Загальний підсумок балансу при цьому не змінюється;
- 3-ій тип – збільшення статей активу та пасиву. Загальний підсумок балансу збільшується;
- 4-ий тип – зменшення статей активу та пасиву. Загальний підсумок балансу зменшується.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Перелічити нормативні акти, що регламентують зміст й форму будови балансу, а також загальні вимоги до визначення його статей.
2. Сформулювати поняття «Баланс», «актив», «пасив», «стаття», «розділ».
3. В чому полягає схематична будова балансу підприємства. Пояснити рівність активу та пасиву балансу як обов'язкової умови його складання.
4. Визначити основні бухгалтерські категорії: «необоротні активи», «оборотні активи», «витрати майбутніх періодів», «групи вибуття», «власний капітал», «забезпечення майбутніх витрат і платежів», «довгострокові зобов'язання», «поточні зобов'язання», «доходи майбутніх періодів».
5. Навести принципи відмінності між необоротними активами утримуваними для продажу, та групами вибуття.
6. Перелічити основні типові зміни в балансі, обумовлених господарськими операціями.

Використані літературні джерела

Основні: 2-3; 8-9; 23; 25; 27; 33; 42; 49. *Додаткові:* 2-3; 5; 7; 9-10; 13; 19; 20; 24.

ТЕМА 3. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ, РОЗРАХУНКОВИХ ТА КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ. ОБЛІК ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПОКУПЦЯМИ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- зміст поняття «грошовий обіг» та основні аспекти обліку касових операцій підприємства;
- порядок основних етапів документального оформлення касових операцій;
- методичні засади обліку валютних операцій підприємства;
- організаційні засади обліку коштів підприємства на рахунках у банках;
- основні аспекти обліку розрахункових операцій;
- специфічні риси здійснення та обліку розрахунків з покупцями й замовниками, а також: розрахунків по виданих авансах, з підзвітними особами, по нарахованих доходах та по претензіях;

Ключові терміни:

Грошовий обіг; готівковий грошовий обіг; безготівковий грошовий обіг; касові операції; ліміт залишку готівки в касі; прибутковий касовий ордер; видатковий касовий ордер; валюта; курсова різниця; грошові документи; кошти в дорозі; платіжна вимога; платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; акредитив; чек; акцепт; авізо; дебіторська заборгованість; дебітори; поточна дебіторська заборгованість; довгострокова дебіторська заборгованість; резерв сумнівних боргів; підзвітні особи.

Короткий виклад теоретичної частини

Згідно П(С)БО №4 **грошові кошти** включають в себе: готівку; кошти на рахунках в банках; депозити до запитання.

Операції підприємства з грошовими коштами, а також збереження наявних коштів та здійснення розрахунків здійснюються через касу. **Каса** – приміщення або місце здійснення розрахунків готівкою, а також приймання, видачі, зберігання наявних коштів, інших цінностей і касових документів.

Для узагальнення інформації про наявність і рух коштів у касі підприємства використовується *рахунок 30 «Каса»*. Приклади типових операцій за рахунком 30 «Каса» представлені в табл. 1.

Таблиця 1 – Типові операції за рахунком 30 «Каса»

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Отримано кошти з поточного рахунку	30	311
2. Отримано кошти як погашення дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги)	30	36
3. Видано підзвітній особі аванс на господарські потреби або на відрядження	372	30

Термін «валюта» походить від італійського «*valuta*», що означає вартість (цінність). Поняття «**валюта**» використовується у двох значеннях:

- грошова одиниця тієї або іншої країни (наприклад, англійський фунт стерлінгів, долар США) або штучна колективна грошова одиниця (наприклад, ЕКЮ, СДР), яка використовується в розрахунках міжнародних фінансових організацій і валютних союзів держав;
- грошовий знаки іноземних держав, а також кредитні й платіжні документи, які виражені в іноземних грошових одиницях і використовуються в міжнародних розрахунках (векселя, чеки, акредитиви й т.ін.).

Підприємства України можуть витрачати інвалюту тільки на законодавчо визначені цілі. Документальне оформлення касових операцій в іноземній валюті здійснюється також з використанням ПКО й ВКО, тільки в них суму валюти вказують у такий спосіб: відображається сума в іноземній валюті, а через дріб – у національній за курсом НБУ на дату здійсненні операції.

У процесі операцій з іноземною валютою внаслідок зміни валютних курсів виникає **курсова різниця** – тобто різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах.

До *інших коштів* підприємства відносяться:

- грошові документи (в національній і інвалюті, які перебувають у касі (рах.331 «Грошові документи в національній валюті» і рах.332 «Грошові документи в іноземній валюті»)). До них належать: поштові марки; сплачені проїзні документи; сплачені путівки в санаторії, пансіонати, будинку відпочинку
- **кошти в дорозі** – це грошові суми, внесені в каси банків, ощадні каси або поштові відділення для подальшого їх зарахування на розрахункові або інші рахунки підприємства (рах.333 « Кошти в дорозі в національній валюті» і рах.334 « Кошти в дорозі в іноземній валюті»).

Облік коштів на рахунках у банках має наступний порядок. Банки відкривають своїм клієнтам рахунки згідно з Інструкцією №527 («Інструкція про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті»: Постанова Правління НБУ від 18.12.98р.), яка визначає порядок відкриття, переоформлення й закриття поточних, депозитних рахунків у національній і іноземній валюті.

Типові операції за рах. 31 «Рахунки в банках» представлені в табл. 2.

Організаційні моменти *обліку розрахункових операцій* розглядаються крізь «призму» порядку обліку дебіторської заборгованості, тобто в складі останньої й знаходять своє відображення рахунки обліку розрахунків.

Таблиця 2 – Типові операції по рахунку 31 «Рахунки в банках»

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Внесено готівку на поточний рахунок з каси	31	30
2. Отримано оплату за товари (роботи, послуги)	31	36
3. Повернуто раніше виданий аванс	31	371
4. Придбані проїзні квитки працівникам підприємства	331	31
5. Повернуто залишок невикористаного цільового фінансування	48	31

Методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість і її розкриття у фінансовій звітності регламентуються нормами П(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість».

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Прийнято виділяти такі особливі види дебіторської заборгованості, як:

- 1) **відстрочені податкові активи** – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах і виникає у випадку, коли обліковий прибуток менший за прибуток, обчислений за податковим обліком.
- 2) **витрати майбутніх періодів** – витрати, здійснені у звітному періоді, але які будуть визнані витратами у майбутніх звітних періодах згідно з принципом відповідності доходів та витрат.

Для накопичення інформації про дебіторську заборгованість і відображення операцій з нею в Плані рахунків передбачені: рахунки класу 1 «Необоротні активи», а також рахунки класу 3 «Кошти, розрахунки й інші активи».

Облік *безнадійної заборгованості*, пов'язаної з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) здійснюється методом створення *резерву сумнівних боргів* на основі балансу. Резерв сумнівних боргів корегує величину дебіторської заборгованості до її реалізаційної вартості, і дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнена з дебіторів. Згідно п. 8. П(С)БО № 10 передбачені наступні *методи визначення розміру резерву сумнівних боргів*:

- 1-ий метод – виходячи зі платоспроможності окремих дебіторів;
- 2-ий метод – на основі класифікації дебіторської заборгованості по строках її непогашення.

Для нарахування й обліку резервів сумнівних боргів Планом рахунків передбачено балансовий контрактивний рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Створення резерву відображається у кореспонденції з рахунками обліку витрат та рахунками обліку дебіторської заборгованості. Приклади типових бухгалтерських записів за операціями обліку резерву сумнівних боргів наведені у табл. 3.

Таблиця 3 – Відображення у бухгалтерському обліку резерву сумнівних боргів

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Нараховано резерв сумнівних боргів на дату балансу	944	38
2. Списано безнадійну дебіторську заборгованість протягом звітного періоду	38	36
3. Відображено перевищення безнадійних боргів над розміром нарахованого резерву сумнівних боргів	944	36

Облік розрахунків з покупцями й замовниками ведеться за допомогою рахунків: 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» (на якому ведеться облік розрахунків з покупцями й замовниками, розташованими на митній території України) або 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» (який призначений для обліку розрахунків з іноземними покупцями й замовниками за експортним операціями).

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. В чому полягає зміст грошового обігу та порядок обліку касових операцій.
2. Обґрунтувати порядок застосування рахунку 30 «Каса», як основного джерела узагальнення інформації про наявність і рух коштів у касі підприємства.
3. Сформулювати основні етапи документального оформлення касових операцій.
4. Визначити принципові відмінності обліку іноземної валюти в касі підприємства. Визначити суть, види та порядок обліку курсових різниць.
5. Розкрити питання обліку інших коштів, та порядку обліку грошових документів й коштів в дорозі на рахунку 33 «Інші кошти».
6. Визначити організацію обліку коштів на рахунках у банках. В чому полягають організаційні засади відкриття банками рахунків підприємств. Яким чином рахунок 31 використовується для обліку наявності й руху грошових коштів на рахунках у банку (у національній і іноземній валюті).
7. В чому полягають аспекти обліку розрахункових операцій. Розкрити методичні засади обліку розрахунків із використанням рахунків дебіторської заборгованості. Сформулювати поняття резерву сумнівних боргів.

Використані літературні джерела

Основні: 3; 8-9; 11; 16; 27; 33; 36; 39; 42; 44. Додаткові: 5; 6; 9; 12-13; 18; 21; 24.

ТЕМА 4. ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- зміст категорії «необоротні активи» та їх склад;
- визначення терміну «основні засоби» та «основні фонди»;
- класифікаційні ознаки групування основних фондів підприємства;
- відмінність видів оцінки основних засобів;
- основні аспекти організації обліку основних засобів;
- зміст поняття «амортизація основних засобів», принципи й варіанти її бухгалтерського обліку;
- порядок обліку інших необоротних активів.

Ключові терміни:

Необоротні активи підприємства; основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи; основні фонди; виробничі та невиробничі основні фонди; групи основних фондів; первісна вартість; відновна (переоцінена) вартість; ліквідаційна вартість; ринкова (справедлива) вартість; амортизація; знос; методи нарахування амортизації.

Короткий виклад теоретичної частини

Всі *необоротні активи* підприємства діляться на: основні засоби; інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи.

Згідно П(С)БО № 7 **основні засоби** – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва (постачання товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій), очікуваний строк використання яких більш одного року. В економічній літературі використовуються одночасно й категорія «основні фонди» і категорія «основні засоби».

Основні засоби прийнято класифікувати за рядом ознак: в залежності від участі у процесі виробництва (виробничі і невиробничі основні фонди); за ступенем участі у виробничому процесі (активна та пасивна частина); за групами (для нарахування амортизації). Із набранням чинності Податкового Кодексу України (Закон України від 02.12.2010р. №2755-VI, із змін. від 23.12.2010р. №2856-VI) введена класифікація основних засобів за 16 групами.

Видами оцінки основних засобів підприємства виступають: первісна, відновна (переоцінена), залишкова (балансова), ліквідаційна і ринкова (справедлива) вартість.

В бухгалтерському обліку основні засоби обліковуються на рахунку 10 «Основні засоби». Приклади бухгалтерських проведення із відображення типових операцій по рахунку 10 представимо в табл. 4.

Таблиця 4 – Типові операції із безоплатного одержання основних засобів

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Відображено формування первісної вартості об'єкта основних засобів	152	424
2. Відображено витрати на транспортування, монтаж, демонтаж	152	685
3. Відображено сума ПДВ за послуги	641	685
4. Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів	10	152
5. Відображено визнання доходу одночасно з початком нарахування амортизації	424	745

Згідно П(С)БО №7 **амортизація** представляє собою систематичний розподіл амортизаційної вартості необоротних активів, у тому числі об'єктів основних засобів протягом строку їх експлуатації.

Знос й амортизація не є тотожними поняттями.

Згідно п. 26 П(С)БО № 7 – підприємство застосовує на вибір один з п'яти методів нарахування амортизації:

1. *Прямолінійний метод* – річна сума амортизації визначається як добуток амортизаційної вартості та строку корисної експлуатації (T):

$$\sum A^{р\text{іч}} = \frac{\text{Амортизац. варт.} - \text{сть}}{T} \quad (1)$$

Переваги методу: Характеризується простотою розрахунків амортизації, а також можливістю рівномірного розподілу амортизації об'єкта основних засобів у кожному звітному періоді. *Недоліки:* Не враховується моральний знос основних засобів і зростання витрат на ремонт по мірі їх експлуатації.

Приклад №1: Маємо об'єкт основних засобів, первісна вартість якого дорівнює 10 000 грн., ліквідаційна вартість 1 000 грн., очікуваний термін експлуатації 5 років.

Згідно із прямолінійним методом спочатку визначимо річну норму амортизації:

$$\sum A^{р\text{іч}} = \frac{10000 - 1000}{5} = 1800 \text{ грн.} \text{ Тобто п'ять років підряд, щорічно,}$$

будемо списувати 1 800 грн.

Також у даному методі є і другий варіант розрахунку, згідно з яким річна сума амортизації визначається наступним чином:

$$\sum A^{р\text{іч}} = \frac{\text{Амортизац. варт.} - \text{сть} \times H_A}{100}, \quad (2)$$

При цьому, норма амортизації (H_A) дорівнює добутку 100% (вартість які необхідно амортизувати) та очікуваного строку експлуатації. У нашому прикладі:

$$H_A = \frac{100\%}{5 \text{ років}} = 20\% .$$

І тоді, нарахування амортизації протягом чотирьох років буде відбуватися наступним чином (табл. 5).

Таблиця 5 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно прямолінійного методу

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова (балансова) вартість
1	9 000 x 0,20	1 800	1 800	7 200
2	9 000 x 0,20	1 800	3 600	6 400
3	9 000 x 0,20	1 800	5 400	4 600
4	9 000 x 0,20	1 800	7 200	2 800
5	9 000 x 0,20	1 800	9 000	1 000

2. Метод зменшення залишкової вартості – річна сума амортизації визначається множенням залишкової (первісної) вартості й норми амортизації:

$$\sum A^{р\text{іч}} = \text{Залиш. варт.} - \text{сть} (\text{Перв. варт.} - \text{сть}) \times H_A \quad (3)$$

$$\text{при цьому, } H_A = 1 - \sqrt[n]{\frac{\text{Ліквід. варт.} - \text{сть}}{\text{Перв. варт.} - \text{сть}}} \quad (4)$$

Переваги методу: Протягом перших років експлуатації об'єкта за допомогою нарахування амортизації накопичується значна сума коштів, необхідних для його відновлення. *Недоліки:* Метод базується на порівняно складних математичних розрахунках і тому не дуже зручний у використанні.

Використовуючи дані вищенаведеного прикладу №1 нарахування амортизації згідно методу зменшення залишкової вартості буде відбуватися наступним чином (табл. 6).

$$H_A = 1 - \sqrt[n]{\frac{\text{Ліквід. варт.} - \text{сть}}{\text{Перв. варт.} - \text{сть}}} = 1 - \sqrt[5]{\frac{1000}{10000}} = 1 - \sqrt[5]{0,1} = 36,9.$$

Таблиця 6 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно методу зменшення залишкової вартості

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова (балансова) вартість
1	10 000 x 0,369	3 690	3 690	6 310
2	6 310 x 0,369	2 328,39	6 018,39	3 981,61
3	3 981,61 x 0,369	1 469,2	7 487,59	2 512,41
4	2 512,41 x 0,369	927,08	8 414,67	1 585,32
5	1 585,32 x 0,369	584,98	8 999,66	1 000,34

3. *Метод прискореного зменшення залишкової вартості* – річна сума амортизації визначається множенням залишкової (первісної) вартості й норми амортизації й подвоюється:

$$\sum A^{PIQ} = \text{Залиш. варт.-сть}(\text{Перв. варт.-сть}) \times H_A \times 2 \quad (5)$$

Переваги й недоліки методу: аналогічний методу зменшення залишкової вартості. *Застосування:* відповідає своєму призначенню лише при умовах невеликих строків експлуатації й при досить великій ліквідаційній вартості. Коли ж ліквідаційну вартість ухвалюють рівної нулю, умов для застосування методу практично не залишається.

Виходячи з даних вищенаведеного прикладу №1 нарахування амортизації згідно методу прискореного зменшення залишкової вартості буде відбуватися наступним чином (табл. 7).

$$H_A = \frac{100\%}{5 \text{ років}} \times 2 = 20\% \times 2 = 40\% .$$

Таблиця 7 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно методу прискореного зменшення залишкової вартості

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
1	10 000 x 0,40	4 000	4 000	6 000
2	6 000 x 0,40	2 400	6 400	3 600
3	3 600 x 0,40	1 440	7 840	2 160
4	2 160 x 0,40	864	8 704	1 296
5	–	296 (1 296 – 1 000)	9 000	1 000

4. *Кумулятивний метод* – річна сума амортизації визначається множенням амортизаційної вартості й кумулятивного коефіцієнта. Останній дорівнює відношенню кількості років, що залишаються до кінця строку експлуатації, ділених на суму чисел років його експлуатації:

$$\sum A^{PIQ} = \text{Амортиз. варт.-сть} \times K_K, \quad (6)$$

$$\text{при цьому } K_K = \frac{T - (j - 1)}{1 + \dots + T} \quad (7)$$

Переваги методу: У перші роки амортизується більша вартість об'єкта основних засобів. Забезпечується можливість збільшення частини витрат на ремонт виробництва, що приходяться на останні роки без збільшення витрат. *Недоліки:* сума зносу часто не узгоджується ні з фактичним використанням основних засобів, ні з обсягами виробленої продукції.

Використовуючи дані вищенаведеного прикладу №1 нарахування амортизації згідно кумулятивного методу буде відбуватися наступним чином (табл. 8).

Σ чисел років = 1 рік + 2 рік + 3 рік + 4 рік + 5 рік = 15,

відповідно: K_K 1 року = 5/15, K_K 2 року = 4/15,

K_K 3 року = 3/15, K_K 4 року = 2/15, K_K 5 року = 1/15.

Таблиця 8 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно кумулятивного методу

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
1	9 000 x 5/15	3 000	3 000	7 000
2	9 000 x 4/15	2 400	5 400	4600
3	9 000 x 3/15	1 800	7 200	2 800
4	9 000 x 2/15	1 200	8 400	1 600
5	9 000 x 1/15	600	9 000	1 000

5. *Виробничий метод* – місячна сума амортизації визначається множенням фактичного місячного обсягу продукції ($H_{ВІР}^{МІС}$) на виробничу ставку амортизації. Остання визначається розподілом вартості об'єкта основних засобів і загального обсягу робіт ($N_{ЗАГ}$):

$$\sum A^{МІС} = H_{ВІР}^{МІС} \times H_A, \quad (8)$$

$$\text{при цьому } H_A = \frac{АмВарт - ть}{N_{ЗАГ}} \quad (9)$$

Переваги методу: Простота й зручність розрахунків. Найбільше зручно застосовувати для устаткування, рухомого складу, що використовується нерівномірно, з різним навантаженням (наприклад, літаки, поїзди). *Недоліки:* неможливо або дуже складно визначити фактичний обсяг продукції, зробленої з використанням того або іншого активу. Окрім того, в умовах нестабільної економічної ситуації застосування даного методу є проблематичним, так як достатньо важко прогнозувати обсяги продукції на декілька років уперед.

Приклад №2: Маємо об'єкт основних засобів, первісна вартість якого дорівнює 20 000 грн., ліквідаційна вартість дорівнює 2 000 грн., обсяг виробництва дорівнює 200 000 грн. Є дані про очікуваний обсяг виробництва за період: 1 місяць = 50 000грн.; 2 місяць = 80 000грн.; 3 місяць = 50 000грн.; 4 місяць = 20 000грн.

Нарахування амортизації згідно виробничого методу буде відбуватися наступним чином (табл. 9).

Таблиця 9 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно виробничого методу

Міс	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова (балансова) вартість
1	$50\,000 \times \frac{20\,000 - 2\,000}{200\,000}$	4500	4500	15500
2	$80\,000 \times \frac{20\,000 - 2\,000}{200\,000}$	7200	4700	8300
3	$50\,000 \times \frac{20\,000 - 2\,000}{200\,000}$	4500	16200	3800
4	$20\,000 - 2\,000 - 1\,620$	1800	1800	0

6. *Податковий метод*. Згідно з податковим методом:

- проводиться до досягнення залишкової вартості об'єктом його ліквідаційної вартості;
- нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється наказом по підприємству при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), але не менше ніж визначено в пункті 145.1 Податкового Кодексу і призупиняється на період його виводу з експлуатації (для реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації та інших причин) на підставі документів, які свідчать про виведення таких основних засобів з експлуатації). Такими мінімально допустимими строками корисного використання основних засобів у Податковому Кодексі зазначені (табл. 10).

Згідно п. 30 П(С)БО № 7 суму нарахованої амортизації підприємства відображають шляхом збільшення суми витрат підприємства й зносу основних засобів. Для обліку зносу Інструкція про застосування Плану рахунків передбачає використання рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів».

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Перелічити нормативно-законодавчі акти, що регламентують методологічні основи обліку формування в бухгалтерському обліку інформації про необоротні активи.
2. Розкрити класифікаційні ознаки та групи необоротних активів.
3. Розкрити сутність основних засобів.
4. В чому полягає дискусійність питання про тотожність категорій «основні засоби» та «основні фонди».
5. Перелічити види оцінки основних засобів.
6. Розкрити порядок обліку основних засобів, використання рахунку 10.
7. В чому полягають принципи й варіанти бухгалтерського обліку амортизації основних засобів.
8. Сформулювати етапи документування операцій з обліку операцій з основними засобами.
9. Розкрити зміст обліку інших необоротних активів. Застосування рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

Використані літературні джерела

Основні: 1-3; 8-9; 14; 23; 25; 27-28; 31; 33; 42; 44-45. Додаткові: 8; 12; 16; 20; 25.

Таблиця 10 – Класифікація основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх корисного використання

Номер групи	Пояснення	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
1	2	3
Група 1	земельні ділянки	—
Група 2	капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
Група 3	будівлі,	20
	споруди,	15
	передавальні пристрої	10
Група 4	Машини та обладнання,	5
	з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
Група 5	транспортні засоби	5
Група 6	інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
Група 7	тварини	6
Група 8	багаторічні насадження	10
Група 9	інші основні засоби	12
Група 10	бібліотечні фонди	—
Група 11	малоцінні необоротні матеріальні активи	—
Група 12	тимчасові (нетитульні) споруди	5
Група 13	природні ресурси	—
Група 14	інвентарна тара	6
Група 15	предмети прокату	5
Група 16	довгострокові біологічні активи	7

ТЕМА 5. ОБЛІК СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- зміст критеріїв визнання власного капіталу підприємства;
- класифікаційні види капіталу;
- послідовність дій із оцінки капіталу;
- механізм відображення операцій з капіталом у бухгалтерському обліку.

Ключові терміни:

Власний капітал; неоплачений капітал; вилучений капітал; зареєстрований капітал; статутний капітал; пайовий капітал; додатково вкладений капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток); резервний капітал; цільове фінансування і цільові надходження.

Короткий виклад теоретичної частини

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Капітал втілює в собі *ту частину активів підприємства, яку без будь-яких умов та обмежень можна визнати власністю підприємства.*

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу.

Вилучений капітал – дорівнює фактичній собівартості акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників.

Зареєстрований капітал – юридично оформлена, офіційно об'явлена і належним чином зареєстрована частина внесків власників до капіталу підприємства.

Оцінка елементів капіталу повинна дорівнювати оцінці тих активів, з якими вони пов'язані (табл. 11).

Перелічені аспекти оцінки елементів власного капіталу розглянемо на прикладі.

Приклад 1. ВАТ «Еней» у 2010 р. було об'явлено додаткову емісію 100000 акцій. Перша емісія (100 000 акцій) розмішена за номіналом. Акції обох емісій випущені номіналом 1 грн. Засновники ВАТ «Еней» мають придбати 30 000 акцій другої емісії в обмін на облігації. Інші акціонери викупають акції за грошові кошти по ціні 1,5 грн. за акцію.

Результати розміщення емісії на 31.12.2010 р.:

Засновники викупили 30 000 акцій в обмін на облігації, ринкова вартість яких 32 000 грн. Здійснена підписка на 70 000 акцій за ціною 1,5 грн. та умовою внесення на момент підписки 30% вартості акцій. 50 000 акцій були сплачені повністю, за 20 000 акцій було сплачено 30% їх вартості.

Крім того, ВАТ «Еней» здійснило викуп 10 000 власних акцій по ціні 1,2 грн. через фінансового посередника, за послуги якого заплатило 5 000 грн.

Таблиця 11 – Правила оцінки елементів капіталу

Елементи капіталу	Оцінка
Оплачений (вкладений) капітал	Дорівнює оцінці вкладених в обмін на корпоративні права активів, за вирахуванням облікової вартості активів, витрачених на викуп корпоративних прав самим підприємством
У тому числі складові оплаченого капіталу:	
Статутний (пайовий) капітал	Дорівнює номінальній сумі зареєстрованого статутного (пайового) капіталу
Додатково вкладений капітал	Різниця між оцінкою вкладеного капіталу та номінальною вартістю статутного капіталу
Неоплачений капітал	Дорівнює вартості неоплаченого статутного капіталу
Вилучений капітал	Дорівнює собівартості викуплених самим товариством акцій (часток, паїв), тобто фактичній вартості їх придбання
Інший додатковий капітал	Дорівнює обліковій оцінці елементів, що з ним пов'язані
Резервний капітал	Розмір резервного капіталу передбачено статутом або законодавством
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Визначається наростаючим підсумком за весь період існування підприємства і дорівнює оцінці результату його діяльності за вирахуванням: – суми оцінки всіх активів, що розподілялись між власниками (акціонерами, учасниками) як дохід від корпоративних прав (дивіденди та інші вилучення прибутку); – сум, на які накладена заборона щодо розподілу між власниками

Станом на 31.12.2010 р. оцінка елементів капіталу у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності повинна становити:

Статутний капітал = кількість випущених акцій x номінал = (100 000 шт. + 100 000 шт.) x 1 грн. = 200 000 грн.

Додатково вкладений капітал (емісійний дохід) = різниця між ринковою вартістю облігацій та номінальною вартістю 30 000 акцій + (70 000 акцій x різницю між вартістю розміщення та номінальною вартістю акцій = (32 000 грн. – 30 000 грн.) + 70 000 x (1,5 грн. – 1 грн.) = 2 000 грн. + 35 000 грн. = 37 000 грн.

Неоплачений капітал = кількість акцій другої емісії, які оплачені частково, x вартість розміщення x (1 – процент оплати) = 20 000 акцій x 1,5 грн. x (1 – 0,3) = 21 000 грн.

Вилучений капітал = сума, сплачена акціонерам за викуп 10 000 акцій + вартість послуг фінансового посередника = 10 000 x 1,2 грн. + 5 000 грн. = 17 000 грн.

Оплачений капітал = сума грошових коштів, сплачених за акції першої емісії + оцінка облігацій + сума грошових коштів, сплачених за акції другої емісії –

вартість активів, витрачених на викуп акцій першої емісії = 100 000 грн. + 32 000 грн. + (50 000х х 1,5 грн.) + (20 000 х 1,5 грн. х 0,3) – 17 000 = 199 000 грн.

Або оплачений капітал = статутний капітал + додатково вкладений капітал – неоплачений капітал – вилучений капітал = 200 000 грн. + 37 000 грн. – 21 000 грн. – 17 000 грн. = 199 000 грн.

Для обліку капіталу підприємства, створення різних резервів та отримання фінансування використовуються рахунки класу 4 Плану рахунків.

Для обліку нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) у Плані рахунків призначений рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». На цьому рахунку ведуть облік нерозподіленого прибутку та непокритих збитків, а також суми прибутку поточного та минулого року, що використаний у звітному році.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Сформулювати відомі підходи до визначення власного капіталу.
2. Окреслити основні моменти порядку класифікації капіталу.
3. В чому полягає суть правил оцінки елементів капіталу.
4. Проаналізувати порядок відображення у бухгалтерському обліку операцій з капіталом.
5. Розкрити засади обліку нерозподіленого прибутку (непокритих збитків).
6. Навести характеристики обліку цільового фінансування.

Використані літературні джерела

Основні: 3; 8-9; 12-13; 27; 33; 35; 37; 39; 40; 44. *Додаткові:* 5; 8; 12-13; 19; 22.

ТЕМА 6. ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ. ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ МАТЕРІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИХ ОСІБ. ОБЛІК ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ. ОБЛІК ЗАПАСІВ, ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ТОВАРІВ У МІСЦЯХ ЗБЕРІГАННЯ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- нормативне регулювання порядку обліку виробничих запасів підприємства;
- визначення терміну «запаси» та їх склад у бухгалтерському обліку;
- методи оцінки запасів (при надходженні; при вибутті та на дату балансу);
- основні первинні документи з обліку руху запасів на підприємствах;
- порядок синтетичного і аналітичного обліку виробничих запасів;
- облік готової продукції, товарів.

Ключові терміни:

Запаси; виробничі запаси; товари; готова продукція; метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; метод середньозваженої собівартості; метод собівартості перших за часом вступу запасів (ФІФО); метод нормативних витрат; малоцінні й швидкозношувані предмети (МШП).

Короткий виклад теоретичної частини

Під **запасами** розуміють активи, які: утримуються для подальшого продажу в умовах звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі

виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; або утримуються для споживання під час виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг), а також управління підприємством.

У бухгалтерському обліку *запаси включають в себе: виробничі запаси* (які в свою чергу вміщують в себе: сировину, матеріали; напівфабрикати, комплектуючі; паливо; запасні частини; тару й тарні матеріали), а також: *МШП; незавершене виробництво; готову продукцію; товари; тварин на виховуванні та відгодівлі*. Таким чином, поняття «запаси» у П(С)БО №9 поєднало в собі цілий ряд товарно-матеріальних цінностей.

Оцінка виробничих запасів є основою для визначення собівартості й ціни виробленої продукції. В Україні в практиці обліку використовуються наступні методи оцінки:

- при надходженні (незалежно від способу): первісна вартість; фактичні витрати; собівартість (передбачена П(С)БО №16); справедлива вартість; балансова вартість;
- при вибутті (списанні): ідентифікована собівартість відповідної одиниці; середньозважена собівартість; собівартість перших за часом надходження (ФІФО); нормативні витрати; ціни продажу;
- на дату балансу: за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

При вибутті запасів (списанні у виробництво, продажі й т.ін.) їх оцінка здійснюється за одним з методів, таких як: метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; метод середньозваженої собівартості; метод собівартості перших за часом вступу запасів (ФІФО); метод нормативних витрат.

Приклади розрахунків по методах вибуття:

Приклад 1. Залишок запасів матеріалу А на початок звітного періоду на підприємстві склав 60 грн. за ціною 13,51 грн. за метр (без ПДВ). Протягом звітного періоду підприємство придбало запаси матеріалу А двічі:

- 70 метрів – за ціною 13,78 грн. (без ПДВ) за метр;
- 70 метрів – за ціною 13,92 грн. (без ПДВ) за метр.

Протягом звітного періоду було використано у виробництві 120 метрів матеріалу А:

- 18 метрів за ціною 13,51 грн. за метр;
- 50 метрів за ціною 13,78 грн. за метр;
- 52 метра за ціною 13,92 грн. за метр.

За *методом ідентифікованої собівартості* списання запасів буде відображатися наступним чином (табл. 12).

Застосовуючи *метод ідентифікованої собівартості*, у звітному періоді підприємство визначить собівартість запасів матеріалу А так: $(18 \times 13,51) + (50 \times 13,78) + (52 \times 13,92) = 243,18 + 689,0 + 723,84 = 1\,656,02$. А собівартість на кінець звітного періоду складе: $(42 \times 13,51) + (20 \times 13,78) + (18 \times 13,92) = 1\,093,58$ грн.

Так як запаси враховуються за фактичною собівартістю й облік ведеться за кожною конкретною одиницею запасів, – у результаті може скластися

ситуація, коли однакові запаси будуть відображені в обліку за різною вартістю, що спричиняє певні незручності.

Таблиця 12 – Порядок оцінки вибуття запасів за методом ідентифікованої собівартості

Дата	Залишок на початок періоду			Поступило			Вибуло			Залишок на кінець періоду		
	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.
01.12	60	13,51	810,60	–	–	–	18	13,51	243,18	42	13,51	567,42
06.12	–	–	–	70	13,78	964,60	50	13,78	689,0	20	13,78	275,60
20.12	–	–	–	70	13,92	974,40	52	13,92	723,84	18	13,92	250,56
Разом	60	–	810,60	140	–	1939,0	120	–	1656,02	80	–	1093,58

Метод оцінки вибуття запасів за *середньозваженою собівартістю* базується на розрахунках середньозваженої собівартості одиниці запасів за формулою:

$$C/c_{\text{середн.}} = \frac{C_{\text{зап.}}^{\text{поч.}}}{z_{\text{поч.}}} + \frac{C_{\text{зап.}}^{\text{поступ.}}}{z_{\text{поступ.}}}, \quad (10)$$

Де: $C/c_{\text{середн.}}$ – середньозважена собівартість;

$C_{\text{зап.}}^{\text{поч.}}$ – вартість залишку запасів на початок звітного місяця;

$C_{\text{зап.}}^{\text{поступ.}}$ – вартість запасів, що поступили у звітному місяці;

$z_{\text{поч.}}$ – кількість залишку запасів на початок звітного місяця;

$z_{\text{поступ.}}$ – кількість запасів, що поступили у звітному місяці.

Виходячи з умов прикладу розраховуємо, як буде відображатися списання товару А за методом середньозваженої собівартості (табл. 13).

Т.ч., середньозважена собівартість запасів складе 13,75 грн. за 1 метр запасів А. А залишок запасів на кінець місяця: $z_{\text{кін.}} = (60 + 140 - 120) \times 13,75 = 1100,0$ грн.

Таблиця 13 – Порядок оцінки вибуття запасів за методом середньозваженої собівартості

Дата	Залишок на початок періоду			Поступило			Вибуло			Залишок на кінець періоду		
	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.
01.12	60	13,51	810,60	–	–	–						
06.12	–	–	–	70	13,78	964,60						
20.12	–	–	–	70	13,918	974,26						
Разом	60	–	810,60	140	–	1938,88	120	13,75	1650,0	80	13,75	1100,0

Метод ФІФО (дослівно з англ. «first in-first out» – «першим надійшов – першим вибув») заснований на припущенні, що запаси вибувають у тій послідовності, в якій вони надійшли на підприємство. Т.ч., вважається, що запаси, придбані першими, реалізуються також першими. А запаси, що

залишилися на кінець періоду, є запасами, які були придбані (виготовлені) в останню чергу. При цьому вартість залишок запасів на кінець звітної місяця визначається за собівартістю останніх за часом надходження запасів (табл. 14).

Таблиця 14 – Порядок оцінки вибуття запасів за методом ФІФО

Дата	Залишок на початок періоду			Поступило			Вибуло			Залишок на кінець періоду		
	кіл-в	ціна, грн.	сума, грн.	кіл-в	ціна, грн.	сума, грн.	кіл-в	ціна, грн.	сума, грн.	кіл-в	ціна, грн.	сума, грн.
01.12	60	13,51	810,60	–	–	–	60	13,51	810,6	–	–	–
06.12	–	–	–	70	13,78	964,60	60	13,78	826,8	10	13,78	137,8
20.12	–	–	–	70	13,92	974,26				70	13,92	974,4
Разом	60	–	810,60	140	–	1938,88	120	–	1637,4	80	–	1112,2

Собівартість вибувших запасів складе:

$З/С_{ВИБ.} = (60 \times 13,51) + (60 \times 13,78) = 1637,40$ грн., а собівартість запасів матеріалу А на кінець звітної періоду рівняється:

$З/з_{КИН.} = (10 \times 13,78) + (70 \times 13,92) = 1112,2$ грн.

Запаси обліковуються на рахунках класу 2 «Запаси». Рахунок 20 «Виробничі запаси» призначений для узагальнення інформації про наявність і рух запасів, сировини й матеріалів, які належать підприємству (у тому числі сировини й матеріалів, що перебувають у дорозі й переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва. У бухгалтерському обліку підприємств операції із запасами відображаються так (табл. 15).

Таблиця 15 – Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з придбання запасів

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Відображено передплату постачальнику матеріалів	371	311
2. Нараховано податковий кредит по ПДВ	641	644
3. Одержано матеріали від постачальника	201,202	631
4. Відображено податковий кредит	644	631
5. Проведено залік заборгованості	631	371

До **готової продукції** належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів, відповідає затвердженням стандартам, пройшла технічний контроль підприємства і та, яку здано на склад підприємства або безпосередньо замовнику згідно з діючим порядком прийняття продукції.

У П(С)БО № 15 «Доход», як і в інших П(С)БО, відсутнє поняття «реалізація готової продукції». У економічній літературі під терміном «реалізація» прийнято розуміти продаж, тобто передачу права власності в обмін на гроші, матеріальні (не матеріальні) цінності, а також роботи, послуги за договорами купівлі-продажу, постачання, контрактації, міни.

В вартісних (грошових) одиницях продукція ділиться на: *товарну продукцію; валову продукцію; чисту продукцію.*

Готову продукцію кожне підприємство обліковує як синтетичним та і аналітичним шляхом. Синтетичний облік – використання рах.26 та його субрахунків; аналітичний – ведеться за: видами готової продукції; найменуваннями, сортами, місцями зберігання готової продукції.

Підприємства для узагальнення інформації в бухгалтерському обліку про собівартість реалізованої готової продукції (виконаних роботах) використовують рахунок 90 «Собівартість реалізації» класу рахунків 9 «Витрати діяльності». Від способу визначення собівартості реалізації залежить й відображення операцій з реалізації продукції в бухгалтерському обліку. Приклади господарських операцій з обліку готової продукції та її реалізації наведені у табл. 16.

Таблиця 16 – Кореспонденція рахунків відображення у бухгалтерському обліку господарських операцій з обліку готової продукції та її реалізації

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	дебет	кредит
<i>Облік руху й реалізації готової продукції (робіт, послуг) за фактичною собівартістю</i>		
1. Відображено передачу на склад готової продукції з виробництва оціненої за фактичною собівартістю	26	23
2. Списано фактичну собівартість реалізованої готової продукції	901	26
3. Списано фактичну собівартість реалізованих виконаних робіт (наданих послуг)	903	23
<i>Оцінка руху готової продукції протягом звітного періоду за обліковими цінами</i>		
1. Передана на склад готова продукція з виробництва, оцінена за фактичною собівартістю	261	23
2. Визначено відхилення облікової ціни від фактичної собівартості у випадку економії (фактична собівартість менше оцінки за обліковими цінами)	261	262

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань:

1. Визначити сутність, класифікацію запасів підприємства та їх оцінку.
2. Які саме основні відмінності та специфічні риси методів оцінки вибуття запасів можна назвати.
3. Навести особливості документального оформлення руху запасів.
4. Розкрити порядок синтетичного і аналітичного обліку виробничих запасів. Використання рахунків класу 2 «Запаси» та рахунку 20 «Виробничі запаси».
5. Перелічити основні риси обліку інших готової продукції.

Використані літературні джерела

Основні: 3; 8; 15; 26-27; 30; 39; 42; 44-45. Додаткові: 4; 7-8; 10; 12; 16; 21.

ТЕМА 7. ОБЛІК ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА РОЗРАХУНКІВ З ПЕРСОНАЛОМ. ОБЛІК ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- поняття, види та форми заробітної плати;
- зміст категорій «мінімальна заробітна плата», «система оплати праці» та «тарифна система оплати праці»;
- відмінності та порядок визначення розміру нарахувань та утримань із заробітної плати;
- характерні риси обов'язкових та здійснюваних з ініціативи підприємства утримань із заробітної плати;
- перелік первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку з обліку операцій із заробітною платою;
- організаційні аспекти синтетичного обліку праці та порядок обліку витрат на оплату праці.

Ключові терміни:

Заробітна плата; система оплати праці; фонд оплати праці; нарахування на заробітну плату; утримання із заробітної плати; база оподаткування (збору); витрати на оплату праці.

Короткий виклад теоретичної частини

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Фонд оплати праці підприємства складається з: фонду *основної заробітної плати*; фонду *додаткової заробітної плати*; *інших заохочувальних і компенсаційних виплат*.

Мінімальна заробітна плата являє собою законодавчо встановлений розмір заробітної плати за простій, некваліфіковану працю, нижче якого не може вироблятися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт).

З процесом нарахування й виплати заробітної плати пов'язана необхідність нарахування відповідних сум, які підприємство розраховує виходячи із суми витрат та оплати праці й самостійно перераховує в соціальні фонди (так звані **нарахування на заробітну плату**), а також відрахуванні, які утримуються підприємствами із заробітної плати кожного працівника й перераховуються в бюджет і соціальні фонди (так звані **утримання із заробітної плати**). Утримання із заробітної плати відрізняються від нарахувань тим, що джерелом виплати є доходи кожного працівника. Законодавством передбачені такі нарахування та утримання:

- *нарахування* (розраховуються виходячи з суми витрат на оплату праці): єдиний соціальний внесок, що нараховується;
- *утримання із заробітної плати* (утримуються із заробітної плати кожного працівника) (обов'язкові) податок з доходів фізичних осіб та Єдиний соціальний внесок, що утримується з доходу.

Синтетичний облік розрахунків по оплаті праці ведеться на двох субрахунках рахунка 66 «Розрахунки по оплаті праці». Приклади типових бухгалтерських проведення з обліку заробітної плати наведені у табл. 17.

Таблиця 17 – Приклади бухгалтерських проведення за операціями із заробітною платою

Господарські операції	Дебет	Кредит
Нараховано заробітну плату	23	661
Відображено нарахування єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду	23	656
Утримано єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду	661	657
Видано заробітну плату	661	301

Всі підприємства України, в якості платників внесків до соціальних фондів, повинні вести облік таких платежів та відображати їх у відповідних формах звітності за внесками.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Дати визначення термінам «заробітна плата», «мінімальна заробітна плата», «система оплати праці» та «тарифна система оплати праці».
2. Перелічити види нарахувань та утримань із заробітної плати.
3. Навести рахунки бухгалтерського обліку, що призначені для відображення нарахувань та утримань із заробітної плати.
4. Окреслити особливості синтетичного обліку праці та його оплати на підприємствах.

Використані літературні джерела

Основні: 1; 4; 7; 22; 27; 33; 35; 40; 42; 44-45. *Додаткові:* 4-5; 7-8; 13; 19; 22.

ТЕМА 8. РОЗРАХУНКИ З БЮДЖЕТОМ ПО ПОДАТКАХ ТА ОBOB'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖАХ. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ІЗ БЮДЖЕТОМ. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ, РОЗРАХУНКІВ ІЗ БЮДЖЕТОМ ІЗ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ, ІЗ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК, ІЗ ПРИБУТКОВОГО ПОДАТКУ, З ІНШИХ ПОДАТКІВ І ПЛАТЕЖІВ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- методичні аспекти організації розрахунків підприємства по податках і зборам;
- основні моменти обліку податку на додану вартість;
- сутність та призначення, а також порядок бухгалтерського обліку податку на прибуток;
- основні етапи, специфічні риси та особливості нарахування та справляння податку на доходи фізичних осіб (прибуткового податку).

Ключові терміни:

Податок; збір; обов'язковий платіж; ПДВ; податок на прибуток; податок на доходи фізичних осіб (прибутковий податок); податкове зобов'язання; податковий кредит; обліковий прибуток (збиток); податковий прибуток (збиток); валовий дохід;

платники податку; сукупний оподатковуваний дохід; доходи, отримані за місцем основної роботи (служби, навчання); формою №8-ДР.

Короткий виклад теоретичної частини

Під *податком і збором (обов'язковим платежем)* у бюджети й державні цільові фонди розуміється обов'язковий внесок у бюджет відповідного рівня або державний фонд, здійснюваний платниками в порядку й на умовах, встановлених законами України про оподаткування.

Для узагальнення інформації про розрахунки з бюджетом використовується рахунок 64 «Розрахунки по податках і платежах».

У бухгалтерському обліку сума податкових зобов'язань відображається за кредитом субрахунку 641 «Розрахунки по податках» аналітичний рахунок «ПДВ», а сума податкового кредиту – за дебетом даного субрахунку. Різниця між дебетовим і кредитовим оборотом – це сума податку, що підлягає сплаті в бюджет. Типові записи по бухгалтерському обліку ПДВ представлені в табл. 18.

Таблиця 18 – Типові записи із бухгалтерського обліку ПДВ

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	дебет	кредит
<i>У постачальника (у випадку передоплати)</i>		
Отримано передоплату за продукцію (товари, роботи, послуги)	31	681
Відображено суму податкових зобов'язань по ПДВ у складі передоплати за продукцію (товари, роботи, послуги)	643	641/ПДВ
Відвантажено продукцію (товари, виконано роботи, надано послуги) і відображено дохід від реалізації	36	701, 702, 703
Списано суму раніше відображених податкових зобов'язань з ПДВ у складі передоплати за продукцію (товари, роботи, послуги)	701, 702, 703	643
Зроблений залік заборгованостей	681	36

Організаційно-методичні аспекти формування в бухгалтерському обліку інформації про податок на прибуток і її розкриття у фінансовій звітності регламентуються П(С)БО № 17 «Податок на прибуток».

Для обліку податку на прибуток передбачений рахунок 98 «Податок на прибуток». Податок на прибуток, розрахований за *правилами податкового обліку*, підлягає сплаті в бюджет і відображається в загальному порядку по субрахунку 641 «Розрахунки по податках» аналітичний рахунок «Податок на прибуток».

Законодавство виділяє три основні *категорії платників прибуткового податку*: громадяни України; іноземні громадяни; особи без громадянства. Основним критерієм, при якому визначається дохід з якого утримується прибутковий податок являється проживання (постійне або не постійне) на території України таких осіб та отримання ними доходів.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Сутність, призначення і роль механізму розрахунків з бюджетом в діяльності підприємств.
2. Навести визначення термінів «податки» і «збори». В чому полягає їх відмінність.
3. Охарактеризувати рахунок 64, який використовується для узагальнення інформації про розрахунки з бюджетом.
4. Яким чином вітчизняні підприємства будують аналітичний облік розрахунків по податках і платежам.
5. ПДВ: сутність та призначення. Порядок обліку на рахунках.
6. Розкрити основні нормативні вимоги до формування в бухгалтерському обліку інформації про податок на прибуток і її розкриття у фінансовій звітності.
7. Розкрити сутність категорій «обліковий прибуток (збиток)», «податковий прибуток (збиток)», «валовий дохід» і «валові витрати виробництва».

Використані літературні джерела

Основні: 1; 4; 6-7; 20; 27; 33; 35; 39; 44-45. *Додаткові:* 4-5; 7-8; 13; 20; 22; 24.

ТЕМА 9. ОБЛІК ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА. ОБЛІК ПОЗАВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- тотожні та відмінні риси категорій «витрати» та «затрати»;
- визначення термінів «дохід», «прибуток» та «збиток»;
- існуючі вимоги до визнання витрат діяльності підприємства;
- основні класифікаційні ознаки групування витрат;
- сутність категорій «елемент витрат»;
- прийняту класифікацію витрат за економічними елементами та рахунки бухгалтерського обліку для їх обліковування;
- необхідність застосування групування витрат за статтями калькуляції та порядок їх обліку;
- порядок розкриття інформації про витрати в облікових регістрах і фінансовій звітності.

Ключові терміни:

Витрати; затрати; дохід; прибуток; збиток; прямі витрати; витрати за економічними елементами; витрати за статтями калькуляції; загальновиробничі витрати; Звіт про фінансові результати

Короткий виклад теоретичної частини

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок цього вилучення або розподілення власниками).

Термін **«затрати»** – означає процес використання речовин та сил природи у процесі конкретного виду операційної (або неопераційної) діяльності та пов'язаний з виготовленням конкретного виду виробу (конкретного виду наданої послуги, або виконаної роботи). *Таким чином термін «витрати» та термін «затрати» нетотожні.*

Загальновиробничі витрати діляться на: постійні загальновиробничі витрати та змінні загальновиробничі витрати. Облік загальновиробничих витрат здійснюється на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати».

Змінні та постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат (вид продукції, робіт, послуг) із використанням бази розподілу. Базою для розподілу загальновиробничих витрат можуть бути: години праці; заробітна плата; обсяг діяльності; прямі витрати. Під час розподілу загальновиробничих витрат необхідно враховувати фактичний рівень потужності діяльності підприємства у співставленні його з нормальним. **Нормальна потужність** – очікуваний середній обсяг діяльності, що може бути досягнутий за умов звичайної діяльності підприємства протягом кількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обслуговування виробництва.

На початок звітної періоду підприємство має визначити у обліковій політиці обраний підхід до розподілу загальновиробничих витрат, тобто: визначити показники нормальної потужності; обрати базу розподілу; визначити величину постійних загальновиробничих витрат на наступний рік; визнавати планову норму розподілу загальновиробничих витрат. остання визначається за наступною формулою:

$$\text{Планова норма} = \frac{\text{Оціночна величина постійних загальновиробничих витрат}}{\text{Оціночна величина бази розподілу}} \quad (11)$$

Приклад 1. Розподіл загальновиробничих витрат.

База розподілу – машино-години нормативної потужності:

- за планом 14 000, а за фактом 12 000;
- загальновиробничі витрати за планом 15 000 грн., з них: змінні 9500грн. і постійні 5 500грн;
- фактичні загальновиробничі витрати за звітний період склали 12980грн., у тому числі: змінні – 9 200грн і постійні 4 400грн.

1. З початку визначимо величину загальновиробничих витрат за планом, які припадають на одиницю бази розподілу. На одну машино-годину окремо за змінними і постійними витратами:

$$\text{Змінні} = \frac{9500}{14000} = 0,67 \text{ грн.}$$

$$\text{Постійні} = \frac{5500}{14000} = 0,39 \text{ грн.}$$

2. Далі визначимо суму загальновиробничих витрат, постійних розподілених і постійних нерозподілених:

$$\text{Постійні розподілені} = 12\,000 \times 0,39 = 4\,200 \text{ грн.}$$

$$\text{Постійні нерозподілені} = 4\,400 - 4\,200 = 200 \text{ грн.}$$

Відображення операцій з розподілу загальновиробничих витрат на рахунках бухгалтерського обліку наведено у табл. 19.

Таблиця 19 – Порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку розподілу загальновиробничих витрат

Господарські операції	Дебет	Кредит
1	2	3
Нараховано знос основних засобів інших необоротних матеріальних та нематеріальних активів	91	13
Списано виробничі запаси на ремонт основних засобів загальновиробничого призначення	91	20
Нараховано орендну плату із операційної оренди	91	685
Виконано роботи з ремонту основних засобів сторонньою організацією	91	631
Нараховано заробітну плату апарату управління цехів, робітникам загальновиробничого персоналу	91	661
Нараховані внески на соціальні заходи	91	65
Списано на виробництво змінні та постійні розподілені загальновиробничі витрати (13 400 грн.)	23	91
Списано на собівартість реалізованої продукції нерозподілені постійні загальновиробничі витрати (200 грн.).	90	91

Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) включає в себе:

- виробничу собівартість продукції (робіт, послуг);
- нерозподілені постійні загальновиробничі витрати;
- понаднормовані виробничі витрати.

Виробнича собівартість продукції (робіт, послуг) – основна складова собівартості реалізованої продукції, яка формується протягом звітного періоду на рахунку 23 «Виробництво».

Для накопичення інформації про витрати підприємства Планом рахунків передбачені окремі класи рахунків: рахунки 8-го класу «Витрати за елементами» і рахунки 9-го класу «Витрати діяльності».

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань:

1. Пояснити, в чому полягає тотожність або відмінність категорій «витрати» та «затрати».
2. Перелічити існуючі вимоги до визнання витрат діяльності підприємства.
3. Назвати основні класифікаційні ознаки групування витрат.
4. Навести визначення терміну «елемент витрат».
5. Розкрити зміст прийнятої класифікації витрат за економічними елементами та рахунки бухгалтерського обліку для їх обліковування.
6. Пояснити необхідність застосування групування витрат за статтями калькуляції та порядок їх обліку.
7. Охарактеризувати порядок розкриття інформації про витрати в облікових регістрах і фінансовій звітності.

Використані літературні джерела

Основні: 2; 8; 10; 20; 26-27; 33; 39; 41; 44; 47-48. Додаткові: 3; 5-6; 8; 12; 14-15; 19; 22.

ТЕМА 10. ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА КАЛЬКУЛЯЦІЯ. КАЛЬКУЛЮВАННЯ ВИТРАТ. СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ. ОБЛІК ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- сутність та порядок визначення витрат виробництва і реалізації;
- економічну сутність категорії «метод калькулювання»;
- призначення та умови застосування калькулювання собівартості продукції;
- три основні види калькуляцій собівартості;
- передумови визначення об'єктів калькулювання (витрат) або калькуляційної одиниці;
- особливості та характерні риси методів обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції;
- сутність та відмінні риси варіантів попередільного методу обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції.

Ключові терміни:

Витрати виробництва і реалізації; метод калькулювання; калькулювання собівартості продукції; калькуляція; калькуляційна одиниця; простий (однопередільний) метод калькулювання собівартості продукції; нормативний метод обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції; позамовний метод калькулювання собівартості продукції.

Короткий виклад теоретичної частини

Витрати виробництва і реалізації (тобто собівартість продукції, робіт, послуг) – це вартісна оцінка природних ресурсів, сировини, матеріалів, пального, енергії, основних виробничих фондів, трудових ресурсів, що використовуються в процесі виробництва продукції та її реалізації. Виражені в грошовій формі витрати на виробництво і реалізацію продукції визначають її *собівартість*.

Передумовою калькулювання є облік витрат виробництва. Виробничий облік передбачає збирання інформації про витрати підприємства, документальне оформлення господарських операцій, які пов'язані з виробничими витратами, їх узагальнення та групування за різними ознаками. З економічної точки зору **калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)** являє собою визначення розміру витрат в грошовій формі на виробництво одиниці визначеного виду робіт (послуг) за окремими видами витрат.

Під час калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) складаються наступні *види калькуляцій собівартості*: планова, нормативна і звітна калькуляція.

Важливим моментом в процесі розрахунку собівартості виступає вибір *об'єктів калькулювання (витрат)* або *калькуляційної одиниці*.

В залежності від виду продукції (робіт, послуг), її складності, типу, характеру технологічного процесу та організації виробництва на підприємствах можуть застосовуватися різні методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. В чому полягає сутність витрат виробництва і реалізації.
2. Чи є тотожними терміни «собівартість продукції, робіт, послуг» та «витрати виробництва і реалізації».
3. Обґрунтуйте, задля яких цілей підприємства використовують методи калькулювання собівартості.
4. Сформулюйте сутність категорії «калькулювання собівартості продукції».
5. Які види калькуляцій собівартості складаються під час калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг).
6. Яке роль відіграє в процесі розрахунку собівартості процес вибору об'єктів калькулювання (витрат) або калькуляційної одиниці.
7. Перелічить діючі в Україні методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції.

Використані літературні джерела

Основні: 2; 8; 10; 20; 26;-27; 33; 39; 41; 44; 47-48. *Додаткові:* 3; 5-6; 8; 12; 14-15; 19; 22.

ТЕМА 11. ОБЛІК ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПО ЦЕНТРАХ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Вивчивши дану тему, Ви зрозумієте:

- організаційні засади сутність, актуальність ведення управлінського обліку;
- термінологічні визначення концепції центрів відповідальності;
- тотожні риси та відмінності основних центрів відповідальності;
- сутність центру витрат та особливостей його будови;
- характеристику центру доходів;
- визначення змісту центру прибутку та його рис;
- організаційні моменти створення центру інвестицій;
- призначення та необхідність складання звітів центрів відповідальності.

Ключові терміни:

Управлінський облік; центр відповідальності; центр витрат; центр доходів; центр прибутку; центр інвестицій; звіт центру відповідальності.

Короткий виклад теоретичної частини

В сучасних умовах динамічних перетворень економіки держави, стрімкого розвитку глобалізаційних процесів у світі, традиційний бухгалтерський облік багато в чому не відповідає вимогам менеджменту. Саме це зумовило виникнення управлінського обліку – нового напрямку діяльності працівників обліку, яке потребує додаткових знань із аналізу, прогнозування, калькулювання та використання економіко-математичних методів в обліку та управлінні. *Управлінський облік* представляє собою процес в межах конкретного підприємства, мета якого – забезпечити управлінський апарат інформацією, що використовується для планування, власне управління та контролю за діяльністю підприємства.

Під *центром відповідальності* розуміють структурний підрозділ організації, що *повістю контролює* ті чи інші аспекти господарської діяльності підприємства, а

його керівник (менеджер) *самостійно приймає управлінські рішення* в рамках даних аспектів та *несе відповідальність* за результати діяльності підрозділу.

Центри відповідальності залежно від обсягу повноважень і відповідальності менеджерів (керівників) *включають в себе*:

- *центри витрат* (контролюються лише витрати);
- *центри доходів* (керівник центру відповідає за доходи);
- *центри прибутку* (керівник центру відповідає за прибуток);
- *центри інвестицій* (керівник центру відповідає за витрати, надходження та інвестиції).

Центри витрат – це підрозділи всередині підприємства, керівник яких відповідає тільки за виробничі витрати, а система управлінського обліку націлена на вимірювання і фіксацію витрат з метою спостереження, контролю і управління витратами виробничих ресурсів, а також оцінки їх використання.

Центри доходів – це центр відповідальності, менеджер якого відповідає за отримання доходів, але не несе відповідальності за витрати.

Центр прибутку – це підрозділ, керівник якого відповідає одночасно за доходи (виручку) і витрати свого підрозділу.

Центри інвестицій – це сегменти підприємства, менеджери яких контролюють не тільки витрати і доходи своїх підрозділів, але і стежать за ефективністю використання інвестованих у них (ними) засобів.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Обґрунтуйте, чому виникла необхідність розвитку окремого напрямку обліку – управлінського обліку.
2. В чому полягає головна мета управлінського обліку.
3. Хто виступив засновником концепції центрів відповідальності. Наведіть прізвища вітчизняних та зарубіжних дослідників та фахівців у галузі теорії центрів відповідальності.
4. Сформулюйте визначення терміну «центр відповідальності». Обґрунтуйте переваги застосування даних центрів.
5. Наведіть визначення змісту категорій «центр витрат», «центр доходів», «центр прибутку» та «центр інвестицій».

Використані літературні джерела

Основні: 19-20; 27; 41; 47-48. *Додаткові:* 1; 14-15.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ Й ПОЯСНЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОГО ЗАВДАННЯ (РГЗ)

Розрахунково-графічне завдання (РГЗ) є самостійною письмовою роботою. Мета виконання РГЗ з дисципліни «Бухгалтерський облік» полягає в розширенні і поглибленні знань з даної дисципліни, розвитку навичок обліку окремих видів господарських операцій підприємства, опануванні уміннями аргументувати власну точку зору, проводити розрахунки, узагальнювати, систематизувати й аналізувати фінансові та економічні показники тощо.

РГЗ складається з теоретичної і розрахункової частини.

У *теоретичній частині* роботи необхідно дати розгорнуту відповідь на запропоноване теоретичне питання, іншими словами підготувати реферат.

Основним видом самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни є підготовка реферату (який виступає складовою теоретичною частиною розрахунково-графічного завдання за дисципліною «Бухгалтерський облік»). Закріплення й поглиблення теоретичних і практичних знань, отриманих студентом у процесі вивчення тем курсу, – є метою здійснення даної форми самостійної роботи студента. Окрім того, підготовка реферату спрямована на роботу студента із самостійного опрацювання різноманітних інформаційних джерел, узагальнення матеріалу періодичної літератури, а також набуття навичок обробки й дослідження матеріалу, виконання критичного аналізу за темою роботи тощо. Підготовка реферату здійснюється шляхом опрацювання законодавчих актів, нормативно-інструктивних документів та інформації, одержаної на лекціях і практичних заняттях, а також опрацювання підручників, навчальних посібників, монографій, статей та інших наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів.

Тематика теоретичної частини (рефератів) обирається згідно із даними, які наведені у табл. 20. Вибір теоретичного питання здійснюється згідно з порядковим номером студента за списком групи.

Практична частина РГЗ пов'язана із вирішенням ряду окремих завдань, що відповідають темам дисципліни. Вибір варіанту практичної частини здійснюється згідно з порядковим номером студента за списком групи.

Завдання 1 практичної частини РГЗ

Використовуючи наведені в табл. 21 дані про господарські засоби заповнити форму фінансової звітності №1 «Баланс», графу «На початок звітного періоду» (*Додаток 2*).

Завдання 2 практичної частини РГЗ

Виходячи з даних табл. 22:

2.1. Скласти бухгалтерські проведення (зазначення кореспондуючих рахунків та суми операцій) відповідно до наведеного переліку господарських операцій.

2.2. Визначити характер змін балансу підприємства та вказати його тип.

Таблиця 20 – Завдання для виконання теоретичної частини РГЗ

№ варіанта	Відповідне теоретичне питання
1	2
1	Роль бухгалтерського обліку в управлінні підприємством
2	Основні вимоги, що ставляться до обліку. Перелік вимірників, що застосовуються в обліку
3	Сутність предмету бухгалтерського обліку. Об'єкти бухгалтерського обліку
4	Перелік принципів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
5	Основні відмінності різних форм бухгалтерського обліку
6	Порядок організації бухгалтерського обліку на підприємстві
7	Класифікація та характеристика господарських засобів підприємства
8	Характеристика та зміст джерел утворення власних та залучених коштів
9	Визначення методу бухгалтерського обліку його основних елементів та їх взаємозв'язку
10	Значення бухгалтерського балансу в забезпеченні інформації для управління і контролю
11	Характеристика діючої в Україні форми, структури і змісту балансу
12	Перелік та характеристика типів господарських операцій залежно від їх впливу на статті балансу
13	Сутність, класифікація та будова рахунків бухгалтерського обліку
14	Необхідність застосування в бухгалтерському обліку та значення подвійного запису
15	Взаємозв'язок синтетичних і аналітичних рахунків бухгалтерського обліку
16	Документація й інвентаризація як елементи методу бухгалтерського обліку
17	Помилки в бухгалтерських записах, способи їх виявлення і виправлення
18	Організаційні засади обліку грошових коштів підприємства
19	Порядок обліку наявності, стану і руху основних засобів
20	Облік нематеріальних активів підприємства
21	Організація обліку розрахунків з оплати праці
22	Порядок обліку фінансових результатів діяльності підприємства
23	Облік діяльності малих підприємств
24	Облік витрат підприємства
25	Організаційні засади обліку готової продукції та процесу реалізації
26	Сутність, необхідність функціонування та історія розвитку управлінського обліку
27	Сучасні моделі управлінського обліку
28	Внутрішньогосподарський облік діяльності центрів відповідальності на підприємствах
29	Організація обліку та звітності, розрахунків із бюджетом із податку на додану вартість, із податку на прибуток, із прибуткового податку, з інших податків і платежів
30	Основні напрями реформування податкового обліку, запроваджені Податковим кодексом України

2.3. Заповнити форму фінансової звітності №1 «Баланс», графу «На кінець звітного періоду».

Результати виконання п.п.2.1 та 2.2 можна представити у вигляді таблиці наступного змісту (див. нижче).

Таблиця – Порядок обліку господарських операцій та зміст їх впливу на баланс підприємства (приклад)

Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку	Сума, тис. грн.	Характер впливу на розділи балансу	
				Зміни розділів	Тип змін
Перераховано з поточного рахунку на виплату заробітної плати	301	311	51	A+ A–	I
.....

Завдання 3 практичної частини РГЗ

Грунтуючись на попередніх завданнях здійснити наступні кроки:

- відкрити рахунки бухгалтерського обліку (Т-рахунки);
- відобразити на даних господарські операції (згідно із переліком, наведеним у таблиці завдання 2) подвійним записом;
- підрахувати обороти за рахунками бухгалтерського обліку, залишки на кінець звітного періоду.

Результати виконання зазначених кроків можна представити наступним чином (див. нижче).

Дебет	301	Кредит
Сн = 0		
51		
ОБ д = 51	ОБ к = 0	
Ск = 51		

Завдання 4 практичної частини РГЗ

Завершуючим етапом РГЗ виступає завдання із складання простої оборотної відомості за даними рахунків синтетичного обліку. Дану оборотну відомість необхідно представити за нижче наведеною формою (див. нижче).

Таблиця – Оборотна відомість за даними рахунків синтетичного обліку (приклад)

№ рахунку	Залишки на початок звітного періоду		Обороти за синтетичними рахунками		Залишки на кінець звітного періоду	
	Сд _т	Ск _т	Од _т	Ок _т	Сд _т	Ск _т
301	0		51	0	51	

де: Сд_т – сальдо дебетове; Ск_т – сальдо кредитове; Од_т – оборот за дебетом; Ок_т – оборот за кредитом.

Таблиця 21 – Вихідні дані до РГЗ

Найменування господарських засобів або їх джерел, тис. грн.	Номер варіанту								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Будинок готелю	320	300	300	310	300	315	300	312	340
2. Шампунь, мило	2	2	2,2	2,2	2	2	2,2	2,2	2
3. Заборгованість постачальника	15	15	10	12	11	13	15	21	20
4. Заборгованість у бюджет по платежах	15	16	18	15	18	16	17	15	15
5. Статутний капітал	700	660	628	673	637	639	703	728	722
6. Короткостроковий кредит банку	150	100	120	100	120	120	110	110	100
7. Заборгованість підзвітної особи	0,5	1	0,8	0,8	1	1	0,8	0,8	1
8. Незавершене виробництво	100	80	80	90	100	85	75	95	100
9. Тумбочки	3	3	3	3	3	3	3	3	3
10. Нематеріальні активи	11	10	11	12	15	11	12	10	10
11. Додатковий капітал	11	13	15	15	12	11	18	13	15
12. Товари на складі	45,5	50	40	42	43	51	82	55	45
13. Заборгованість по заробітній платі	60	61	62	54	58	59	57	45	65
14. Столи	2	3	5	1	8	4	5	6	4
15. Комп'ютери	12	15	18	20	14	16	20	22	20
16. Прибуток	60	50	45	50	60	55	50	55	50
17. Поточний рахунок	100	56	50	43	56	57	51	50	55
18. Меблеві гарнітури	50	55	50	54	57	52	50	53	50
19. Будинок адміністрації	350	320	330	330	310	300	354	350	330
20. Заборгованість Водотресту за воду	15	10	12	13	15	10	15	14	13

Таблиця 22 – Перелік господарських операцій підприємства

Зміст господарської операції, тис. грн.	Номер варіанту				
	1 – 2	3 – 4	5 – 6	7 – 8	9
1. На склад поступили товари	50	60	80	55	65
2. Нараховано заробітну плату працівникам готелю	35	37	32	36	33
3. Перераховано з поточного рахунку в касу на виплату заробітної плати	55	52	53	54	51
4. Поступили МБП від постачальника по факту оплати	22	23	24	21	25
5. Отримано передоплата за проживання	10	13	15	11	12
6. Погашено заборгованість Водотресту	2	3	5	6	4
7. Отримані тумбочки від постачальника по факту оплати	7	5	10	9	5
8. Зараховано на поточний рахунок позику банку	50	65	55	45	60
9. Виплачено з каси заробітну плату	42	50	45	50	48
10. Поступили кошти на поточний рахунок від дебіторів	12	15	13	11	14

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОГО ЗАВДАННЯ (РГЗ)

РГЗ оформлюється рукописним чи друківаним способом на одному звороті сторінки паперу А4 (297 х 210 мм) у відповідності з правилами оформлення наукової, методичної і технічної документації. Усі сторінки роботи та додатків повинні мати єдину порядкову нумерацію і пришиватися швидкозшивачем.

РГЗ повинна містити такі основні структурні елементи, розміщені в даній послідовності:

- титульний аркуш (зразок – наведено у *Додатку 3*);
- вступ;
- відповідь на теоретичне завдання;
- практична частина;
- перелік літературних джерел.

Бажаною є підготовка теоретичної частини РГЗ з використанням елементів науково-дослідницького характеру.

В Змісті точно й послідовно перелічують назви розділів роботи. Скорочувати або змінювати їх формулювання не дозволяється.

У Вступі обов'язково наводиться стисле обґрунтування актуальності теми роботи, формулюється мета та основні завдання, які повинні бути вирішені в процесі виконання роботи.

Теоретичний розділ роботи розробляють відповідно до обраної теми роботи. Основна змістовна частина РГЗ має бути викладеною так, щоб являти собою єдине ціле. У кінці кожного пункту (питання) слід роботи короткі висновки.

У Практичній частині РГЗ наводять розрахунки згідно отриманого завдання та висновки до них.

У Висновках до РГЗ наводять отримані результати роботи, окреслюють основні завдання, що були вирішені та конкретні пропозиції автора з розглянутих питань.

Перелік літературних джерел рекомендується розміщувати в порядку згадування їх у тексті за наскрізною нумерацією або за алфавітом прізвищ авторів чи назв творів. У перелік включають тільки ті джерела, на які є посилання в тексті роботи.

Якщо в роботі використовуються дані або матеріал, запозичені з інших робіт, то на них робляться посилання. Для цього наприкінці матеріалу, що цитується, у квадратних дужках арабськими цифрами наводиться номер, що відповідає порядку номеру даного першоджерела в переліку літературних джерел.

Кількість використаних джерел свідчить про широту охоплення проблеми та ефективність роботи над нею. Дозволяється, окрім печатних джерел, використовувати і інформацію з ресурсів мережі Інтернет. Обов'язковим при цьому є зазначення адреси використаної сторінки (сайту) Інтернету та її назви. (Наприклад, <http://www.reforms.kiev.ua> – сайт Міжвідомчої Ради з впровадження економічних реформ). Кількість джерел не лімітується і залежить від теми РГЗ.

На останній сторінці студенту необхідно проставити дату закінчення контрольної роботи і підпис. Обсяг контрольної роботи має бути в межах 15÷30 сторінок стандартного формату.

Під час оформлення роботи необхідно дотримуватись відповідних вимог, таблиці та діаграми повинні бути змістовними і супроводжуватись відповідними висновками, розрахунки необхідно пояснювати та характеризувати методику, що використовується. Розділи та окремі питання звіту необхідно чітко визначити, матеріал викладати послідовно, конкретно і чітко.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, малюнків, таблиць, формул виконують арабськими цифрами без знака №.

Скорочення слів у тексті не допускаються, крім загальноприйнятих термінів (ЕОМ, П(С)БО тощо).

Можна застосовувати скорочення вузкоспеціалізованих термінів у тому випадку, коли їх загальна кількість рівна або більш 20, і кожний термін повторюється в тексті не менш 3-5 раз. У цьому випадку при першому згадуванні терміна навести його повну назву, а в у дужках – його скорочений варіант, а далі по тексту термін приводять у скороченому варіанті.

Вступ, висновок, перелік літературних джерел не має рубрики (не нумерується в рамках розділів контрольної роботи). Слово «Вступ», як і слово «Висновок» та «Перелік літературних джерел» розміщують по центру першого рядка аркуша.

Роботи, що не відповідають даним вимогам, повертаються на перероблення без перевірки. Контрольна робота здається на перевірку методисту кафедри з подальшою передачею викладачу у встановлені терміни. До заліку не допускається студент, у якого відсутня (без поважних причин) або не зарахована контрольна робота.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Конституція України: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004р.: станом на 1 січня 2006р.]. – К.: Мін.-во Юстиції України, 2006. – 124с.

2. Податковий Кодекс України: [закон України: офіц. текст: за станом на 2 грудня 2010р. із змінами, внесеними Законом України від 23 грудня 2010р.] // Голос України. – 2010. – №№229-230 (4979—4980). – С.4-62.

3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: [закон України: офіц. текст: за станом на 16 липня 1999р. із змінами, внесеними Законом України від 9 лютого 2006р.] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – №46. – ст.391.

4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: [закон України: офіц. текст: за станом на 08 липня 2010р.] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, №2-3, ст.11.

5. Кодекс законів про працю України: [закон України: офіц. текст: за станом 12 жовтня 1971р. із змінами, внесеними Законом України від 3 лютого 2011р.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08>

6. Про оплату праці: [закон України: офіц. текст: за станом на 24 березня 1995р. із змінами, внесеними Законом України від 23 вересня 2010р.] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – №6. – ст.44.

7. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu1/>.

8. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №2 «Баланс»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0396-99>.

9. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №3 «Звіт про фінансові результати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 24 вересня 2010р. №1085 // Офіційний вісник України. – 1999. – №25. – С.343.

10. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №4 «Звіт про рух грошових коштів»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 10.06.2010р. №382. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0398-99&c=1#Public>.

11. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №5 «Звіт про власний капітал»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0399-99&c=1#Public>.

12. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000р. №92 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0399-99&c=1#Public>.

13. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999р. №246 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 листопада 2002р. №989. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO9.aspx>.

14. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999р. №237 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 19 грудня 2006р. № 1213. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>.

15. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.00р. №20 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0399-99&c=1#Public>.

16. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №12 «Фінансові інвестиції»: наказ Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000р. №91 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 23 травня 2003р. №363. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0284-00>.

17. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999р. №290 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0860-99>.

18. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999р. №318 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.

19. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №24 «Прибуток на акцію»: наказ Міністерства фінансів України від 16 липня 2001р. №344 // Офіційний вісник України. – 2001. – №31. – С.410. – Ст.1444.

20. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України від 28 жовтня 2003р. №601 // Офіційний вісник України. – 2003. – №46. – С.148. – Ст.2408.

21. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»: наказ Міністерства фінансів України від 07 листопада 2003р. №617 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 05 березня 2008р. №353. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1054-03&c=1#Files>.

22. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №28 «Зменшення корисності активів»: наказ Міністерства фінансів України від 24 грудня 2004р. №817 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 11 грудня 2006р. № 1176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0035-05&c=1#Public>.

23. Положення бухгалтерського обліку №32 «Інвестиційна нерухомість»: наказ Міністерства фінансів України від 02 липня 2007р. №779 // Офіційний вісник. – 2007. – №52. – С.247. – Ст.2151.

24. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24 травня 1995р. №88 817 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 08 листопада 2010р. №1327. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0168-95&c=1#Public>.

25. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №291 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009 № 1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99&c=1#Public>.

26. Інструкція про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків: наказ Міністерства фінансів України від 11 серпня 1994р. №69 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 05 серпня 2010р. №832. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0202-94>.

27. Інструкція про порядок визначення розмірів збитку від розкрадань, нестачі, знищення матеріальних цінностей: наказ Міністерства фінансів України від 22 січня 1996р. №116 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 16 грудня 2009р. №1393. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=26&ArtID=316>.

28. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: наказ Міністерства фінансів України від 10 січня 2007р. №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish>.

29. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: наказ Міністерства фінансів України від 30 вересня 2003р. №561 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 2008р. №498. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish>.

30. Перелік видів діяльності, за якими складається зведена фінансова звітність: наказ Міністерства фінансів України від 24 лютого 2000р. №37 // Офіційний вісник України. – 2000. – №11. – С.294. – Ст.440.

31. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку та визнання такими, що втратили чинність, наказів Міністерства: наказ Міністерства фінансів України від 24 вересня 2010р. №1085 // Офіційний вісник України. – 2010. – №82. – С.117. – Ст.2903.

32. Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування регістрів бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000р. №356 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – №1. – С.54.
33. Про кореспонденцію рахунків: наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2001р. №143 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 10.06.2005 №460. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0335-01&c=1#Public>.
34. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова Національного банку України від 21 січня 2004р. №22 із змінами, внесеними постановою Національного банку України від 15 травня 2009р. №296. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0377-04&c=1#Public>.
35. Про Примітки до річної фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 2000р. №302 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009 року №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG5125.html.
36. Порядок надання фінансової звітності: постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2000р. №419 із змінами, внесеними постановою Кабінету міністрів України від 29.09.2010 № 879. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=419-2000>.
37. Бабіч В. В. Фінансовий облік (облік активів): навч. посібник / В. В. Бабіч, С. В. Сагова. – К.: КНЕУ, 2006. – 282с.
38. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370с.
39. Гордієнко Н. І. Фінансовий облік: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Н. І. Гордієнко. – Харків: ХНАМГ, 2004. – 156с.
40. Грабова Н. М. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках: навч. посібник / Н. М. Грабова, Ю. Г. Кривоносов. – К.: «АСК», 2006. – 416с.
41. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник – К.: КНЕУ, 2001.
42. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку: коментарі / за ред. Я. Кавторєва. – Х.: Фактор, 2008. – 1328с.
43. Свідерський Є. І. Бухгалтерський облік у галузях економіки: навч. посібник / Є. І. Свідерський – К.: КНЕУ, 2004. – 233с.
44. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. / О. І. Васюта-Беркут, Г. Ф. Шепітько, Н. О. Ромашевська; за заг.ред. В. Б. Захожая. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2003. – 176с.
45. Управлінський облік: стисло і доступно/ Івакіна І. – Х.: Фактор, 2009. – 320с.
46. Управленческие затраты на предприятия: Учебник / В. Г. Лебедев, Т. Г. Дроздова, В. П. Кустарев и др.; Под общ. ред. Г. А. Красохина – СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 2000. – 247с.
49. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В. Г. Швець. – К.: Знання, 2004.– 447с.

Додаткова література:

1. Балченко З. А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України: навчальний посібник Київського університету туризму, економіки і права (КУТЕП) / З. А. Балченко. – К.:КУТЕП, 2006. – 232с.
2. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. Т. Білуха. – К., 2000. – 692с.
3. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник для вузів / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640с.
4. Бухгалтерський облік в документах: навч. посібник під редакцією Л. М. Чернелевського, 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Кондор, 2007. – 430с.

5. . Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посібник під редакцією М. В. Кужельного / Н. М. Грабова, М. В. Кужельний. – К.: А.С.К., 2002. – 266с.
6. Грачёва Р. Е. Энциклопедия бухгалтерского учёта / Р. Е. Грачёва. – К.: Галицкие Контракты, 2004. – 832с.
7. Завгородній А. Г. Бухгалтерський облік: Основи теорії та практики: навч. посібник / А. Г. Завгородній, Г. О. Партин. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2004. – 377с.
8. Космина Р. М. Бухгалтерський облік: навч. посібник / Р. М. Космина. – К.: Вища школа, 2003. – 174с.
9. Зубілевич С. Я. Посібник з бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності підприємствами України (За національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку): посібник / С. Я. Зубілевич, І. Ю. Кравченко, О. О. Прокопенко, Д. Г. Школьніков, Н. С. Юревич. – 3 вид., перероб. та доп. – Київ, 2002. – 500с.
10. Михайлов М. Г. Бухгалтерський облік (теорія): навч. посібник / М. Г. Михайлов, А. І. Глушаченко, В. П. Гончар, Г. А. Болмат. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 248с.
11. Пачолі Л. Трактат о счетах и записях; под ред. Я. В. Соколова / Л. Пачолі. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 368с.
12. Сердюк В. Н. Бухгалтерский учет: учебное пособие / В. Н. Сердюк. – 7-е изд., изм. и доп. – Донецк: Норд-ПРЕСС, 2006. – 490с.
13. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посібник / В. В. Сопко. – К.: КНЕУ, 2006. – 526с.
14. Управленческий учет / под ред. А. Д. Шеремета. – М.: ВБ «ФБК ПРЕСС», 2000. – 512 с.
15. Управленческий учет: официальная технология СИМА. / Пер. с англ. О. Е. Николаевой, Т. В. Шишкиной. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2004. – 323с.
16. Шарманська В. М. Первинна документація і реєстри бухгалтерського обліку: навч. посібник / В. М. Шарманська. – К.: Знання, 2003. – 269с.

Интернет-ресурси

17. Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
18. Сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
19. Сайт журналу «Баланс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.balance.dp.ua>.
20. Сайт журналу «Бухгалтер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhgalter.kharkov.com>.
21. Сайт газети «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voby.com.ua>.
22. Сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtk.com.ua>.
23. Сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.factor.kharkov.com>.
24. Сайт газети «Урядовий кур'єр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukcc.com.kiev.ua>.

**ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
АКТИВІВ, КАПІТАЛУ, ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ГОСПОДАРСЬКИХ
ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ**

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування	Характер – активний (А) або пасивний (П)
Код	Назва	Код	Назва		
1	2	3	4	5	6
Клас 1. Необоротні активи					
10	Основні засоби	101	Земельні ділянки	усі види діяльності	А
		102	Капітальні витрати на поліпшення земель		
		103	Будинки та споруди		
		104	Машини та обладнання		
		105	Транспортні засоби		
		106	Інструменти, прилади та інвентар		
		107	Робоча і продуктивна худоба		
		108	Багаторічні насадження		
		109	Інші основні засоби		
11	Інші необоротні матеріальні активи	111	Бібліотечні фонди	усі види діяльності	А
		112	Малоцінні необоротні матеріальні активи		
		113	Тимчасові (нетитульні) споруди		
		114	Природні ресурси		
		115	Інвентарна тара		
		116	Предмети прокату		
		117	Інші необоротні матеріальні активи		
12	Нематеріальні активи	121	Права користування природними ресурсами	усі види діяльності	А
		122	Права користування майном		
		123	Права на знаки для товарів і послуг		
		124	Права на об'єкти промислової вартості		
		125	Авторські та суміжні з ними права		
		126	Виключено		
		127	Інші нематеріальні активи		

1	2	3	4	5	6
13	Знос (амортизація) необоротних активів	131	Знос основних засобів	усі види діяльності	П
		132	Знос інших необоротних матеріальних активів		
		133	Накопичена амортизація нематеріальних активів		
14	Довготермінові фінансові інвестиції	141	Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі	усі види діяльності	А
		142	Інші інвестиції пов'язаним сторонам		
		143	Інвестиції непов'язаним сторонам		
15	Капітальні інвестиції	151	Капітальне будівництво	усі види діяльності	А
		152	Придбання (виготовлення) основних засобів		
		153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів		
		154	Придбання (створення) нематеріальних активів		
		155	Формування основного стада		
16	Довготермінова дебіторська заборгованість	161	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду	усі види діяльності	А
		162	Довгострокові векселі одержав		
		163	Інша дебіторська заборгованість		
17	Відстрочені податкові активи		За видами відстрочених податкових активів	усі види діяльності	А
18	Інші необоротні активи		За видами активів	усі види діяльності	А
19	Гудвіл при придбанні		За видами об'єктів інвестування	усі види діяльності	П
		191	Гудвіл		
		192	Негативний гудвіл		
Клас 2. Запаси					
20	Виробничі запаси	201	Сировина й матеріали	усі види діяльності	А
		202	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби		
		203	Паливо		
		204	Тара й тарні матеріали		
		205	Будівельні матеріали		
		206	Матеріали, передані в переробку		
		207	Запасні частини		

1	2	3	4	5	6
		208	Матеріали сільськогосподарського призначення		
		209	Інші матеріали		
21	Тварини на вирощуванні та відгодівлі	211	Молодняк тварин на вирощуванні	Сільське господарство, підприємства інших галузей з підсобним сільськогосподарським виробництвом	А
		212	Тварини на відгодівлі		
		213	Птиця		
		214	Звірі		
		215	Кролі		
		216	Сім'ї бджіл		
		217	Доросла худоба, що вибракувана з основного стада		
		218	Худоба, що прийнята від населення для реалізації		
22	Малоцінні та швидкозношувані предмети		За видами предметів	усі види діяльності	А
23	Виробництво		За видами виробництв	усі види діяльності	А
24	Брак у виробництві		За видами продукції	галузі матеріального виробництва	А
25	Напівфабрикати		За видами напівфабрикатів	промисловість	А
26	Готова продукція		За видами готової продукції	промисловість, сільське господарство тощо	А

1	2	3	4	5	6
27	Продукція сільськогосподарсько-го виробництва		За видами продукції	сільське господарство, підприємства інших галузей з підсобним сільськогосподарським виробництвом	А
28	Товари	281	Товари на складі	усі види діяльності	А
		282	Товари в торгівлі		
		283	Товари на комісії		П
		284	Тара під товарами		
		285	Торгова націнка		
		286	необоротні активи утримувані для продажу		
29	...				
Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи					
30	Каса	301	Каса в національній валюті	усі види діяльності	А
		302	Каса в іноземній валюті		
31	Рахунки в банках	311	Поточні рахунки в національній валюті	усі види діяльності	А
		312	Поточні рахунки в іноземній валюті		
		313	Інші рахунки в банку в національній валюті		
		314	Інші рахунки в банку в іноземній валюті		
32	...				
33	Інші кошти	331	Грошові документи в національній валюті	усі види діяльності	А
		332	Грошові документи в іноземній валюті		
		333	Грошові кошти в дорозі в національній валюті		
		334	Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті		

1	2	3	4	5	6
34	Короткотермінові векселі одержані	341	Короткотермінові векселі, одержані в національній валюті	усі види діяльності	А
		342	Короткотермінові векселі, одержані в іноземній валюті		
35	Поточні фінансові інвестиції	351	Еквіваленти грошових коштів	усі види діяльності	А
		352	Інші поточні фінансові інвестиції		
36	Розрахунки з покупцями та замовниками	361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	усі види діяльності	А
		362	Розрахунки з іноземними покупцями		
		363	Розрахунки з учасниками ПФГ		
37	Розрахунки з різними дебіторами	371	Розрахунки за виданими авансами	усі види діяльності	А
		372	Розрахунки з підзвітними особами		
		373	Розрахунки за нарахованими доходами		
		374	Розрахунки за претензіями		
		375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків		
		376	Розрахунки за позиками членами кредитних спілок		
		377	Розрахунки з іншими дебіторами		
38	Резерв сумнівних боргів		За дебіторами	усі види діяльності	П
39	Витрати майбутніх періодів		За видами витрат	усі види діяльності	А
Клас 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань					
40	Статутний капітал		За видами капіталу	усі види діяльності	П
41	Пайовий капітал		За видами капіталу	кооперативні організації, кредитні спілки	П

1	2	3	4	5	6
42	Додатковий капітал	421	Емісійний дохід	усі види діяльності	П
		422	Інший вкладений капітал		
		423	Дооцінка активів		
		424	Безоплатно одержані необоротні активи		
		425	Інший додатковий капітал		
43	Резервний капітал		За видами капіталу	усі види діяльності	П
44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	441	Прибуток нерозподілений	усі види діяльності	П
		442	Непокриті збитки	усі види діяльності	А
		443	Прибуток, використаний у звітному періоді	усі види діяльності	А
45	Вилучений капітал	451	Вилучені акції	усі види діяльності	А
		452	Вилучені вклади й паї		
		453	Інший вилучений капітал		
46	Неоплачений капітал		За видами капіталу	усі види діяльності	А
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	471	Забезпечення виплат відпусток	усі види діяльності	П
		472	Додаткове пенсійне забезпечення		
		473	Забезпечення гарантійних зобов'язань		
		474	Забезпечення інших витрат і платежів		
48	Цільове фінансування і цільові надходження		За об'єктами фінансування	усі види діяльності	П
49	Страхові резерви	491	Технічні резерви	страхова діяльність	П
		492	Резерви зі страхування		
		493	Частка перестраховиків у технічних резервах		
		494	Частка перестраховиків у резервах зі страхування життя		
		495	Результат зміни технічних резервів		
		496	Результат зміни резервів із страхування життя		

1	2	3	4	5	6
Клас 5. Довготермінові зобов'язання					
50	Довготермінові позики	501	Довготермінові кредити банків у національній валюті	усі види діяльності	П
		502	Довготермінові кредити банків в іноземній валюті		
		503	Відстрочені довготермінові кредити банків у національній валюті		
		504	Відстрочені довготермінові кредити банків в іноземній валюті		
		505	Інші довготермінові позики в національній валюті		
		506	Інші довготермінові позики в іноземній валюті		
51	Довготермінові векселі видані	511	Довготермінові векселі, видані в національній валюті	усі види діяльності	П
		512	Довготермінові векселі, видані в іноземній валюті		
52	Довготермінові зобов'язання за облігаціями	521	Зобов'язання за облігаціями	усі види діяльності	П
		522	Премія за випущеними облігаціями		
		523	Дисконт за випущеними облігаціями		
53	Довготермінові зобов'язання з оренди	531	Зобов'язання з фінансової оренди	усі види діяльності	П
		532	Зобов'язання з оренди цілісних майнових комплексів		
54	Відстрочені податкові зобов'язання		За видами зобов'язань	усі види діяльності	П
55	Інші довготермінові зобов'язання		За видами зобов'язань	усі види діяльності	П
56					
57					
58					
59					
Клас 6. Поточні зобов'язання					
60	Короткотермінові позики	601	Короткотермінові кредити банків у національній валюті	усі види діяльності	П
		602	Короткотермінові кредити банків в іноземній валюті		

1	2	3	4	5	6
		603	Відстрочені короткотермінові кредити банків у національній валюті		
		604	Відстрочені короткотермінові кредити банків в іноземній валюті		
		605	Прострочені позики в національній валюті		
		606	Прострочені позики в іноземній валюті		
61	Поточна заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями	611	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті	усі види діяльності	П
		612	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті		
62	Короткотермінові векселі видані	621	Короткотермінові векселі, видані в національній валюті	усі види діяльності	П
		622	Короткотермінові векселі, видані в іноземній валюті		
63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	631	Розрахунки з вітчизняними постачальниками	усі види діяльності	П
		632	Розрахунки з іноземними постачальниками		
		633	Розрахунки з учасниками ПФГ		
64	Розрахунки за податками й платежами	641	Розрахунки за податками	усі види діяльності	П
		642	Розрахунки за обов'язковими платежами		
		643	Податкові зобов'язання		
		644	Податковий кредит		
65	Розрахунки за страхування	651	За пенсійним забезпеченням	усі види діяльності	П
		652	За соціальним страхуванням		
		653	За страхуванням на випадок безробіття		
		654	За індивідуальним страхуванням		
		655	За страхуванням майна		
66	Розрахунки з оплати праці	661	Розрахунки за заробітною платою	усі види діяльності	П
		662	Розрахунки з депонентами		

1	2	3	4	5	6
67	Розрахунки з учасниками	671	Розрахунки за нарахованими дивідендами	усі види діяльності	П
		672	Розрахунки за іншими виплатами		
68	Розрахунки за іншими операціями	681	Розрахунки за авансами одержаними	усі види діяльності	П
		682	Внутрішні розрахунки		А-П
		683	Внутрішньогосподарські розрахунки		А-П
		684	Розрахунки за нарахованими відсотками		П
		685	Розрахунки з іншими кредиторами		П
69	Доходи майбутніх періодів		За видами доходів	усі види діяльності	П
Клас 7. Доходи і результати діяльності					
70	Доходи від реалізації	701	Дохід від реалізації готової продукції	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		702	Дохід від реалізації товарів		
		703	Дохід від реалізації робіт і послуг		
		704	Вирахування з доходу		
		705	Перестраховування		
71	Інший операційний дохід	711	Дохід від реалізації іноземної валюти	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		712	Дохід від реалізації інших оборотних активів		
		713	Дохід від операційної оренди активів		
		714	Дохід від операційної курсової різниці		
		715	Одержані штрафи, пені, неустойки		
		716	Відшкодування раніше списаних активів		
		717	Дохід від списання кредиторської заборгованості		
		718	Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів		
		719	Інші доходи від операційної діяльності		

1	2	3	4	5	6
72	Дохід від участі в капіталі	721	Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		722	Дохід від спільної діяльності		
		723	Дохід від інвестицій в дочірні підприємства		
73	Інші фінансові доходи	731	Дивіденди одержані	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		732	Відсотки одержані		
		733	Інші доходи від фінансових операцій		
74	Інші доходи	741	Дохід від реалізації фінансових інвестицій	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку
		742	Дохід від реалізації необоротних активів		
		743	Дохід від реалізації майнових комплексів		
		744	Дохід від неопераційної курсової різниці		
		745	Дохід від безоплатно одержаних активів		
		746	Інші доходи від звичайної діяльності		
75	Надзвичайні доходи	751	Відшкодування збитків від надзвичайних подій	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку
		752	Інші надзвичайні доходи		
76	Страхові платежі		За видами страхування	страхова діяльність	ведуться за принципом пасивного рахунку

1	2	3	4	5	6
77	...				
78	...				
79	Фінансові результати	791	Результат операційної діяльності	усі види діяльності	співставляючий
		792	Результат фінансових операцій		
		793	Результат іншої звичайної діяльності		
		794	Результат надзвичайних подій		
Клас 8. Витрати за елементами					
80	Матеріальні витрати	801	Витрати сировини й матеріалів	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		802	Витрати купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів		
		803	Витрати палива й енергії		
		804	Витрати тари й тарних матеріалів		
		805	Витрати будівельних матеріалів		
		806	Витрати запасних частин		
		807	Витрати матеріалів сільськогосподарського призначення		
		808	Витрати товарів		
		809	Інші матеріальні витрати		
81	Витрати на оплату праці	811	Виплати за окладами й тарифами	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		812	Премії та заохочення		
		813	Компенсаційні витрати		
		814	Оплата відпусток		
		815	Оплата іншого невідпрацьованого часу		
		816	Інші витрати на оплату праці		
82	Відрахування на соціальні заходи	821	Відрахування на пенсійне забезпечення	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		822	Відрахування на соціальне страхування		
		823	Страхування на випадок безробіття		
		824	Відрахування на індивідуальне страхування		
83	Амортизація	831	Амортизація основних засобів	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		832	Амортизація інших необоротних матеріальних активів		
		833	Амортизація нематеріальних активів		

1	2	3	4	5	6
84	Інші операційні витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
85	Інші витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
86	...				
87	...				
88	...				
89	...				
Клас 9. Витрати діяльності					
90	Собівартість реалізації	901	Собівартість реалізованої продукції	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		902	Собівартість реалізованих товарів		
		903	Собівартість реалізованих робіт і послуг		
		904	Страхові виплати		
91	Загальнови-робничі витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
92	Адміністрати-вні витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
93	Витрати на збут		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку

1	2	3	4	5	6
94	Інші витрати операційної діяльності	941	Витрати на дослідження і розробки	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		942	Собівартість реалізованої іноземної валюти		
		943	Собівартість реалізованих виробничих запасів		
		944	Сумнівні та безнадійні борги		
		945	Втрати від операційної курсової різниці		
		946	Втрати від знецінення запасів		
		947	Нестачі і втрати від псування цінностей		
		948	Визнані штрафи, пені, неустойки		
		949	Інші витрати операційної діяльності		
95	Фінансові витрати	951	Відсотки за кредит	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		952	Інші фінансові витрати		
96	Втрати від участі в капіталі	961	Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		962	Втрати від спільної діяльності		
		963	Втрати від інвестицій у дочірні підприємства		
97	Інші витрати	971	Собівартість реалізованих фінансових інвестицій	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		972	Собівартість реалізованих необоротних активів		
		973	Собівартість реалізованих майнових комплексів		
		974	Втрати від неопераційних курсових різниць		
		975	Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій		
		976	Списання необоротних активів		
		977	Інші витрати звичайної діяльності		
		978	Виключено		
		979	Виключено		

1	2	3	4	5	6
98	Податок на прибуток	981	Податок на прибуток від звичайної діяльності	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		982	Податок на прибуток від надзвичайних подій		
99	Надзвичайні витрати	991	Втрати від стихійного лиха	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		992	Втрати від техногенних катастроф і аварій		
		993	Інші надзвичайні витрати		
Клас 0. Позабалансові рахунки					
01	Орендовані необоротні активи		За видами активів	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
02	Активи на відповідальному зберіганні	021	Устаткування, прийняте для монтажу	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
		022	Матеріали, прийняті для переробки		
		023	Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні		
		024	Товари, прийняті на комісію		
		025	Майно в довірчому управлінні		
03	Контракті зобов'язання		За видами зобов'язань	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом

1	2	3	4	5	6
04	Непередбачені активи й зобов'язання	041	Непередбачені активи	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
		042	Непередбачені зобов'язання		
05	Гарантії та забезпечення надані		За видами гарантій та забезпечень наданих	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
06	Гарантії та забезпечення отримані		За видами гарантій та забезпечень отриманих	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
07	Списані активи	071	Списана дебіторська заборгованість	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
		072	Невідшкодовані нестачі, втрати від псування цінностей		
08	Бланки суворого обліку		За видами бланків	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом

ДОДАТОК 2.

Дата (рік, місяць, число)

Підприємство за ЄДРПОУ

Територія за КОАТУУ

Форма власності за КФВ

Орган державного управління за СПОДУ

Галузь за ЗКГНГ

Вид економічної діяльності за КВЕД

Одиниця виміру: тис. грн. Контрольна сума

Адреса

Коди		
		01

БАЛАНС

на 31.12.20__ р.

Форма № 1
Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	010		
первісна вартість	011		
Накопичена амортизація	012		
Незавершене будівництво	020		
Основні засоби:			
залишкова вартість	030		
первісна вартість	031		
Знос	032	()	()
Довгострокові біологічні активи:			
справедлива (залишкова) вартість	035		
первісна вартість	036		
накопичена амортизація	037		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040		
інші фінансові інвестиції	045		
Довгострокова дебіторська заборгованість	050		
Інвестиційна нерухомість:			
справедлива (залишкова) вартість	055		
первісна вартість	056		
знос	057		
Відстрочені податкові активи	060		
Гудвіл	065		

1	2	3	4
Інші необоротні активи	070		
Усього за розділом І	080		
ІІ. Оборотні активи			
Запаси:			
виробничі запаси	100		
тварини на вирощуванні та відгодівлі	110		
незавершене виробництво	120		
готова продукція	130		
товари	140		
Векселі одержані	150		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160		
первісна вартість	161		
резерв сумнівних боргів	162	()	
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	170		
за виданими авансами	180		
з нарахованих доходів	190		
із внутрішніх розрахунків	200		
Інша поточна дебіторська заборгованість	210		
Поточні фінансові інвестиції	220		
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	230		
в іноземній валюті	240		
Інші оборотні активи	250		
Усього за розділом ІІ	260		
ІІІ. Витрати майбутніх періодів	270		
ІV. Необоротні активи та групи вибуття	275		
Баланс	280		

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300		
Пайовий капітал	310		
Додатковий вкладений капітал	320		
Інший додатковий капітал	330		
Резервний капітал	340		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350		
Неоплачений капітал	360		
Вилучений капітал	370		
Усього за розділом I	380		
II. Забезпечення наступних витрат і платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400		
Інші забезпечення	410		
Цільове фінансування	420		
Усього за розділом II	430		
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440		
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450		
Відстрочені податкові зобов'язання	460		
Інші довгострокові зобов'язання	470		
Усього за розділом III	480		
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Векселі видані	520		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530		
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з одержаних авансів	540		
з бюджетом	550		
з позабюджетних платежів	560		
зі страхування	570		

Продовження табл. Додатка 2

1	2	3	4
з оплати праці	580		
з учасниками	590		
із внутрішніх розрахунків	600		
Поточні зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття	605		
Інші поточні зобов'язання	610		
Усього за розділом IV	620		
V. Доходи майбутніх періодів	630		
Баланс	640		

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Харківська національна академія міського господарства

РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНЕ ЗАВДАННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

ВАРІАНТ №_____

ТЕМА ТЕОРЕТИЧНОГО ПИТАННЯ: «_____»
(назва теми)

Виконав:

студент III курсу,

Факультету «Менеджмент»,

групи _____ №_____

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Перевірів:

(посада, П.І.Б. викладача)

Харків – ХНАМГ – 2012 р.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Світлична Вікторія Юріївна,
Романькова Оксана Петрівна**

Методичні вказівки
для самостійного вивчення та виконання РГЗ
з курсу

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

(для студентів 3 курсу денної і заочної форм навчання
напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»
професійного спрямування «Менеджмент організацій»,
спеціалізація «Менеджмент готельно-курортного туристського сервісу»,
«Менеджмент організацій міського господарства»)

Відповідальний за випуск *Т. В. Момот*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *Н. В. Зражевська*

Комп'ютерний набір *В. Ю. Світлична*

План 2011, поз. 366-М

Підп. до друку 17.03.2011р.

Формат 60×84/16

Друк на ризографі.

Ум. друк. арк. 3,9

Тираж 50 пр.

Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011р.